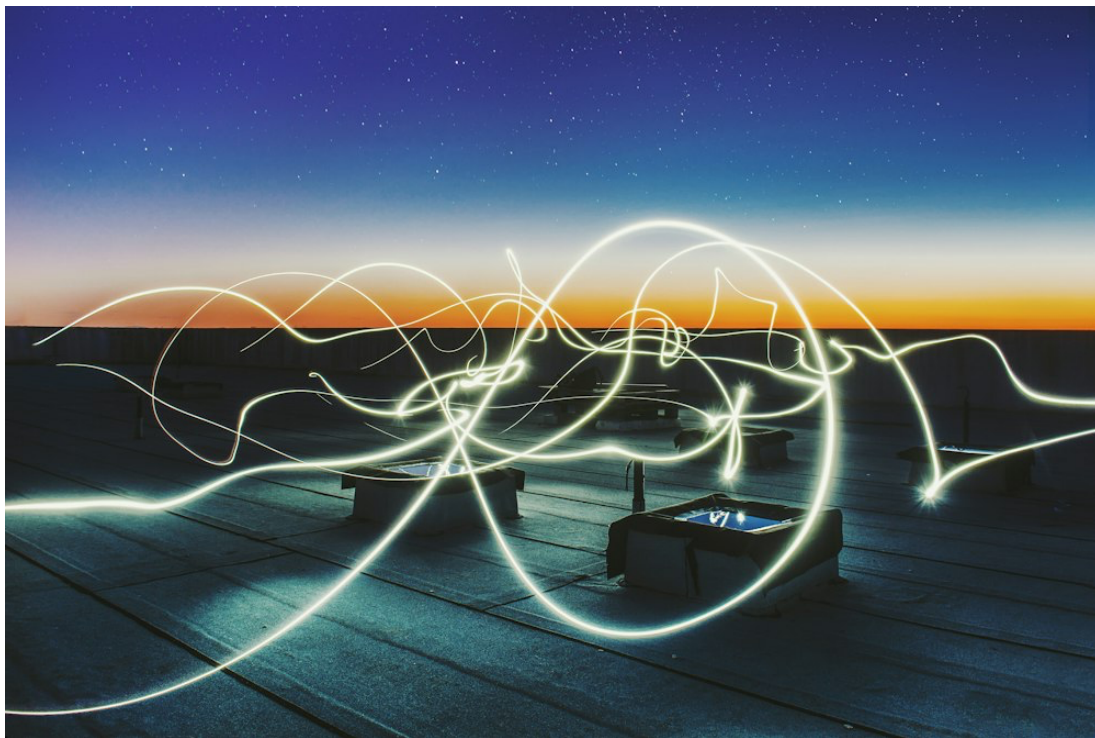

Invandring och integration för elektrifieringens kompetensförsörjning

Delleverans inom ramen för Swecos uppdrag
”Kompetensförsörjning för elektrifiering och omställning”

Sammanfattning

Under 2023 och 2024 har Sweco bistått Energimyndigheten med utredningsinsatser inom regeringsuppdraget att samordna kompetensförsörjning för elektrifieringen. Denna rapport belyser aspekter av invandring, integration och dess roll i kompetensförsörjningen. Syftet har varit att kartlägga vilken roll invandring och integration spelar för omställningens kompetensförsörjning. Detta har vi gjort genom att belysa invandrades¹ kompetenser och studera integrationsinsatser som görs för att integrera invandrare med relevanta kompetenser. Vi har även belyst vilka regler som gäller för arbetskraftsinvandring och studier i Sverige för personer från tredje land² och har kvantifierat volymerna av dessa. I studien har tre olika metoder använts: sammanställning av statistik, dokumentstudier och expertintervjuer.

Utrikes födda i Sverige har en allt högre utbildningsnivå. Samtidigt som inrikes födda i högre utsträckning har en gymnasial och eftergymnasial utbildning är andelen med forskarutbildning dubbelt så hög för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Vi kan således konstatera att gruppen utrikes födda är en viktig resurs sett till högkvalificerad kompetens. De flesta utrikes födda inom energisektorn kommer från Europa men andelen från Asien ökar snabbt.

Samtidigt som invandrarna i Sverige har en allt högre utbildningsnivå och spelar en stor roll för många branschens kompetensförsörjning så tar det fortsatt lång tid för många flyktinginvandrare att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. För denna grupp finns ett stort behov av riktade integrationsinsatser för en snabbare process mot arbete. Mycket görs också för att underlätta denna process. För utrikes födda med kompetens kopplat till energibranschen kan integrationsinsatser underlätta vägar in i energibranschen. Vi har identifierat integrationsinsatser inom områdena praktik, uppdragsutbildningar, branschvalidering, insatser för språkutveckling och insatser för nätverk. Insatserna ligger väl i linje med de behov av insatser som lyfts som viktiga för en ökad etablering av utrikes födda på arbetsmarknaden. Insatsernas framgång är dock svåra att avgöra eftersom de ofta inte följs upp eller utvärderas.

Ser vi till arbetskraftsinvandringen var energiyrken framträdande bland beviljade arbetstillstånd 2023. För ingenjörer och tekniker samt civilingenjörer erhöles nästan 3 200 tillstånd. Därtill utfärdades 390 tillstånd för drift-, support- och nätverkstekniker. Beviljade arbetstillstånd kopplat till energisektorn har dessutom ökat över tid. Från 2015 till 2023 finns en tydlig ökning av antal beviljade arbetstillstånd inom flera tekniska yrkeskategorier i Sverige.

Reglerna för arbetstillstånd har under det senaste året förändrats sett till det nya försörjningskravet som infördes 1 november 2023. God försörjning som den sökande måste uppbära definieras som 80 procent av aktuell medianlön i Sverige, vilket för närvarande är 27 360 kronor. Det nya försörjningskravet påverkar dock i låg utsträckning yrken inom energibranschen.

Framåt finns flera förslag som främjar invandring av högkvalificerad arbetskraft som kan gynna energibranschen. Det finns exempelvis förslag som berör forskare, underlättar för utländska forskare i Sverige och förslag som skulle kunna påverka handläggningstiden. Det finns även förslag på ytterligare en höjning av försörjningskravet, vilket skulle kunna missgynna energibranschens kompetensförsörjning.

¹ Begreppet invandrare används i rapporten som synonymt med begreppet utrikes född.

² Medborgare i land utanför EU/EES

Långa processer för arbetstillstånd har inneburit utmaningar för företagen att rekrytera nödvändig kompetens från länder utanför EU/EES. I januari 2024 implementerade dock Migrationsverket en ny modell där högkvalificerad arbetskraft står i fokus, vilket kan gynna energibranschens kompetensförsörjning för denna typ av arbetskraft. Modellen innebär ett nytt sätt att sortera ansökningar om arbetstillstånd, där service till arbetsgivare som rekryterar högkvalificerad arbetskraft ska prioriteras och få snabba beslut. Yrken som berörs kopplat till energibranschen är exempelvis ingenjörer och tekniker inom elektroteknik, civilingenjörer, specialister, forskare, doktorander, systemförvaltare, säkerhetsinspektörer, drifttekniker med flera.

Majoriteten av de utländska doktorandnybörjarna är inom områdena naturvetenskap och teknik vid svenska universitet och högskolor. De utländska doktorandnybörjarna utgör 63 procent respektive 59 procent av doktorandnybörjarna inom forskningsområdena naturvetenskap och teknik. Vidare är mer än hälften av de internationellt rekryterade forskarna inom naturvetenskap och teknik.

Långa väntetider för uppehållstillstånd har varit en utmaning även sett till uppehållstillstånd för studier. Problemen med uppehållstillstånd uppges vara en av anledningarna till att utländska studenter och doktorander lämnar Sverige. Migrationsverket och Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) samverkar dock för att göra det enklare att studera i Sverige och motverka missbruk av uppehållstillstånd. Aktörerna samarbetar exempelvis kring åtgärder för att förkorta väntetider för uppehållstillstånd för studier.

I rapporten presenteras följande sex slutsatser:

1. Arbetskraftinvandring och inflödet av utländska studenter, doktorander och forskare är viktig för elektrifieringens kompetensförsörjning
2. Det tar lång tid för många invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden, därför finns fortsatt behov av integrationsinsatser
3. Migrationsverkets nya arbetsmodell kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen
4. Fler förslag och uppdrag är på gång som kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen
5. Förslaget om ytterligare höjt försörjningskrav kan missgynna kompetensförsörjningen av arbetskraft som inte är högkvalificerad
6. Det finns kvarstående utmaningar kring länken mellan utbildning och arbete

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Metod	6
1.2	Disposition	6
2	Invandrades utbildning och integrationsinsatser för kompetensförsörjning	7
2.1	Invandrades utbildning	7
2.2	Exempel på integrationsinsatser	12
2.3	Utrikes födda har allt högre utbildningsnivå men för många tar det fortsatt lång tid att komma in på arbetsmarknaden	17
3	Arbetskraftsinvandring	20
3.1	Statistik om arbetskraftinvandring	20
3.2	Regler för arbetstillstånd	22
3.3	Utmaningar kring arbetstillstånd och förändringar framåt	28
4	Utländska studenter och doktorander i Sverige	34
4.1	Statistik över utländska studenter och doktorander	34
4.2	Regler för studier i Sverige	38
4.3	Regler för att stanna i Sverige efter studier	40
4.4	Utmaningar kopplat till att studera eller stanna kvar efter studier och förändringar framåt	42
5	Slutsatser och reflektioner	46
5.1	Arbetskraftinvandring och inflödet av utländska studenter, doktorander och forskare är viktig för elektrifieringens kompetensförsörjning	46
5.2	Det tar lång tid för många invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden, därför finns fortsatt behov av integrationsinsatser	47
5.3	Migrationsverkets nya arbetsmodell kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen	48
5.4	Fler förslag och uppdrag är på gång som kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen	48
5.5	Förslaget om ytterligare höjt försörjningskrav kan missgynna kompetensförsörjningen av arbetskraft som inte är högkvalificerad	50
5.6	Det finns kvarstående utmaningar kring länken mellan utbildning och arbete ..	51

1 Inledning

Under 2023 och 2024 bistår Sweco Energimyndigheten med utredningsinsatser inom regeringsuppdraget att samordna kompetensförsörjning för elektrifieringen. Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att samordna en nationell kraftsamling kring kompetensförsörjning för elektrifieringen. Arbetet ska utgå från den inriktning för kompetensförsörjning som regeringen har presenterat i Nationell strategi för elektrifiering och främja närmare samverkan mellan näringsliv, offentlig sektor och utbildningsväsendet. Energimyndigheten ska särskilt verka för en närmare och mer koordinerad samverkan mellan myndigheter och branschaktörer i fråga om kompetensförsörjning kopplat till elektrifieringen, bland annat för att stärka möjligheten att rekrytera fler till relevanta utbildningar. Uppdraget ska slutredovisas den 1 december 2024.

Inom ramen för detta arbete tar Sweco fram ett antal rapporter som ska utgöra underlag till Energimyndighetens rapporteringen till regeringen i december 2024. En av dessa underlagsrapporter är föreliggande studie som belyser flera aspekter av invandring, integration och dess roll i kompetensförsörjningen.

Varför är då invandring och integration intressant ur ett kompetensförsörjningsperspektiv? Sverige befinner sedan ett antal år tillbaka i en situation där väldigt många branscher har brist på kompetens, många menar också att denna brist kommer att tillta framöver. Lärarbristen och bristen på sjuksköterskor var kanske de brister som fick störst och störst uppmärksamhet, men bristerna har sedan kommit att omfatta stora delar av arbetsmarknaden. Företrädare för i stort sett alla branscher försöker idag på olika sätt locka till sig personal till sina respektive branscher och relaterade utbildningar. Konkurrensen om de som redan befinner sig på arbetsmarknaden och om de som är på väg in i den genom olika utbildningar är idag stor. Men dessa personer är en begränsad resurs och företag och branscher konkurrerar i hög grad om samma människor. Till en viss del har detta drag som liknar ett nollsummespel. Alla branscher kan inte samtidigt kunna lyckas i sina strävanden att locka till sig personal. Den kalkylen går helt enkelt inte ihop. Två stora grupper ingår inte i detta nollsummespel. Den ena är gruppen som befinner sig i Sverige men inte har etablerat sig på arbetsmarknaden och den andra är gruppen som befinner sig utanför Sverige men som är, eller skulle kunna bli, intresserade av att komma till Sverige för arbete eller studier. Att bli bättre på att rekrytera ur dessa grupper är därför särskilt angeläget. I en situation då allt fler branscher upplever kompetensbrist och konkurrensen om de redan etablerade är stor blir därför integration och invandring viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

Syftet med underlagsrapporten är att kartlägga vilken roll invandring och integration spelar för kompetensförsörjning för elektrifiering i Sverige. Detta gör vi genom att belysa invandrare³ kompetenser och studera integrationsinsatser som görs för att integrera invandrare med relevanta kompetenser. Sedan klargör vi vilka regler som gäller för arbetskraftsinvandring och studier i Sverige för personer från tredje land och kvantifierar volymerna av dessa. Det är vår förhoppning att detta underlag ska kunna användas för att ta fram relevanta åtgärdsförslag för en förbättrad kompetensförsörjning.

³ Begreppet invandrare används i rapporten som synonymt med begreppet utrikes född.

1.1 Metod

I denna delstudie har tre olika metoder använts: sammanställning av statistik, dokumentstudier och expertintervjuer.

Sammanställning av statistik. För att sammanställa statistiken kring situationen på arbetsmarknaden för utrikes födda, generellt och för energisektorn specifikt, har öppet tillgängliga databaser och källor använts. För information om invandras kompetenser har statistik inhämtats från Statistiska centralbyrån. Information om arbetskraftinvandring kommer från Migrationsverket. Information om utländska studenters och doktoranders etablering i Sverige kommer från Migrationsverket och Universitetskanslersämbetet (UKÄ).

En av de större utmaningarna med öppna källor är att de sällan erbjuder den detaljnivå som krävs för specialiserade analyser. Öppna datakällor kan tillhandahålla information på en hög aggregationsnivå, vilket är användbart för att få en översiktlig bild av ett ämne eller en trend. Men för att utföra djupgående analyser, som kräver data för specifika underkategorier eller segment, kan dessa källor vara otillräckliga. All statistik har sammanställts med målet att identifiera den mest detaljerade och relevanta data specifikt anpassad för energisektorns behov. När det inte har gått att få tag på, har motsvarande illustrerats på en högre aggregerad nivå.

Dokumentstudier har använts för att identifiera exempel på integrationsinsatser samt regelverk för arbetstillstånd, studier i Sverige och för att stanna i Sverige efter studier. För de tre sistnämnda har Migrationsverket använts som huvudsaklig källa.

Expertintervjuer har genomförts med Energiföretagen och Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). Syftet med intervjuerna var att bekräfta och nyansera dokumentstudierna.

1.2 Disposition

I kapitel två beskrivs utrikes föddas utbildningsbakgrunder och från vilka länder utrikes födda med teknisk och naturvetenskaplig kompetens på högskolenivå främst kommer ifrån. Efter detta beskrivs några av de integrationsinsatser som görs för att utrikes födda med tekniska kompetenser snabbare ska kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. I det tredje kapitlet redogörs för antalet beviljade arbetstillstånd som Migrationsverket beviljat, uppdelat på yrkesgrupper. Efter detta följer en beskrivning av vilka regler som gäller för arbetstillstånd och hur dessa regler förändrats i närtid. Därefter lyfts utmaningar kring arbetstillstånd såväl som förändringar framåt inom området. I det fjärde kapitlet presenteras statistik över beviljade tillstånd att studera i Sverige samt vilka regler som finns för att studera i Sverige och för att få stanna i Sverige efter studierna. Därefter lyfts utmaningar kring tillstånden såväl som förändringar framåt inom området. I det femte och sista kapitlet presenteras slutsatser och reflektioner.

2 Invandrares utbildning och integrationsinsatser för kompetensförsörjning

I detta kapitel presenteras utrikes föddas kompetenser i termer av utbildningsbakgrunder och från vilka länder invandrare med teknisk och naturvetenskaplig kompetens på högskolenivå främst kommer ifrån. Därefter beskrivs några av de integrationsinsatser som görs för att utrikes födda med tekniska kompetenser, i termer av utbildning eller tidigare relevant erfarenhet, snabbare ska kunna etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

2.1 Invandrares utbildning

I det här avsnittet presenteras en översikt över utbildningsnivån och utbildningsinriktningen bland samtliga som har invandrat till Sverige under 2000–2022. Det inkluderar all typ av invandring, det vill säga alla som har folkbokförts i Sverige från andra länder, oavsett orsak. Statistiken har hämtats från individregistret Befolkningens utbildning, även känt som Utbildningsregistret (UREG). Statistiken är ett viktigt instrument för internationella jämförelser och bidrar till Sveriges rapportering på global nivå.

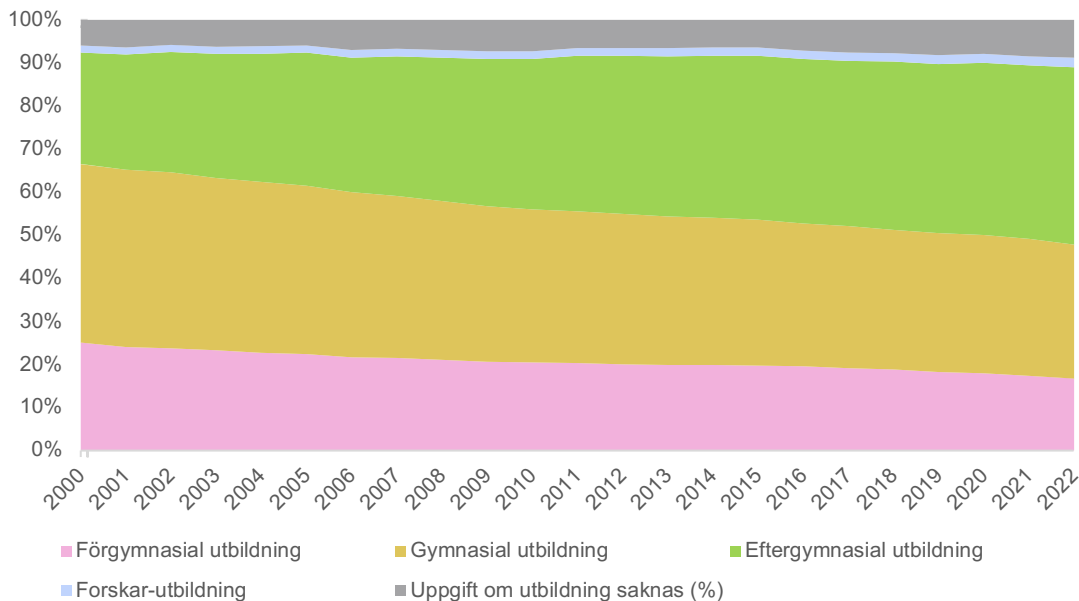
För de som har invandrat till Sverige, registreras utbildningsnivå och inriktning i enlighet med svensk utbildningsnomenklatur (SUN). SUN utgör den officiella svenska klassificeringen som används för att standardisera och kategorisera utbildningsinformationen.

2.1.1 Utrikes födda i Sverige har en allt högre utbildningsnivå

I början av 2000-talet hade totalt 26 procent i gruppen utrikes födda eftergymnasial utbildning. Denna andel har ökat stadigt år för år och var år 2022 över 41 procent. Uppgången visar på en trend där en allt större andel av de utrikes födda i befolkningen har en högre utbildningsnivå. Andelen med förgymnasial utbildning har minskat från 25 procent år 2000 till strax under 17 procent år 2022.⁴

⁴ <https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/integration/utbildning/>, Statistiska centralbyrån

Figur 1. Utrikes födda befolkningen 2000–2022, 25–64 år, fördelad efter utbildningsnivå.

Källa: Statistiska centralbyrån (2024)

2.1.2 Utrikes födda är forskarutbildade i högre utsträckning än inrikes födda

Samtidigt som utrikes födda i högre utsträckning har lägre utbildningsnivå än inrikes födda är andelen med forskarutbildning dubbelt så hög jämfört med inrikes födda. Under 2022 hade 2,2 procent av utrikes födda en forskarutbildning jämfört med 1,1 procent för inrikes födda.⁵

Tabell 1. Inrikes och utrikes födda befolkningen år 2022, 25–64 år, fördelad efter utbildningsnivå.

Utbildningsnivå	Inrikes födda (%)	Utrikes födda (%)
Förgymnasial utbildning	7,6	16,7
Gymnasial utbildning	44,6	31,1
Eftergymnasial utbildning	46,2	41,2
Forskarutbildning	1,1	2,2
Uppgift saknas	0,5	8,8

Källa: Statistiska centralbyrån (2024)

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/integration/utbildning/>, Statistiska centralbyrån

2.1.3 Invandrare med utbildning inom naturvetenskap, teknik, tillverkning samt lant- och skogsbruk oftast från Asien eller Europa

Statistik för att identifiera det vanligaste ursprungslandet bland invandrare inom energisektorn är tillgänglig endast i aggregerad form för utbildningsinriktningarna 4+5+6 enligt SUN, vilket inkluderar naturvetenskap, teknik, tillverkning samt lant- och skogsbruk. Under 2021 stod lant- och skogsbruk för 4 procent av de invandrade i denna grupp.⁶ Med tanke på att det är ovanligt att invandrare till Sverige har en utbildningsbakgrund inom lant- och skogsbruk, ger denna aggregerade kategorisering en tillförlitlig översikt av kompetensnivån inom naturvetenskap och teknik.

Bland de 4 545 individer som invandrade till Sverige under 2021 med en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre inom kategorierna 4+5+6 enligt SUN utgjorde Indien det mest frekventa ursprungslandet, med 788 individer. Tyskland rankades som det land med näst flest individer efter Indien, dock med en siffra som var mindre än hälften av antalet från Indien.

Tabell 2. Invandrare 16–74 år efter nationell bakgrund, utbildningsnivå, utbildningsinriktning (4+5+6) SUN 2000, utflyttningsland, år 2021.

Eftergymnasial utbildning, 3 år eller mer	
Indien	788
Tyskland	320
Kina	214
Iran	171
Turkiet	152
Storbritannien	137
Brasilien	136
USA	134
Polen	114
Frankrike	114
TOTALT	4 545

Källa: Statistiska centralbyrån SUN 2000 (2024)

För de 691 personer med forskarutbildning som invandrade under 2021 var återigen Indien och Tyskland de mest frekventa ursprungsländerna. Även Storbritannien och USA var vanliga ursprungsländer för forskarutbildade under 2021.

6

https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_UF_UF0506_UF0506B/UtbsUNMig/table/tableVie wLayout1/, Statistiska centralbyrån

Tabell 3. Invandrare 16–74 år efter nationell bakgrund, utbildningsnivå, utbildningsinriktning (4+5+6) SUN 2000, utflyttningsland, år 2021.

Forskarutbildning	
Indien	87
Tyskland	86
Storbritannien	44
USA	43
Frankrike	25
Kina	25
Brasilien	24
Danmark	23
Spanien	21
Iran	19
TOTALT	691

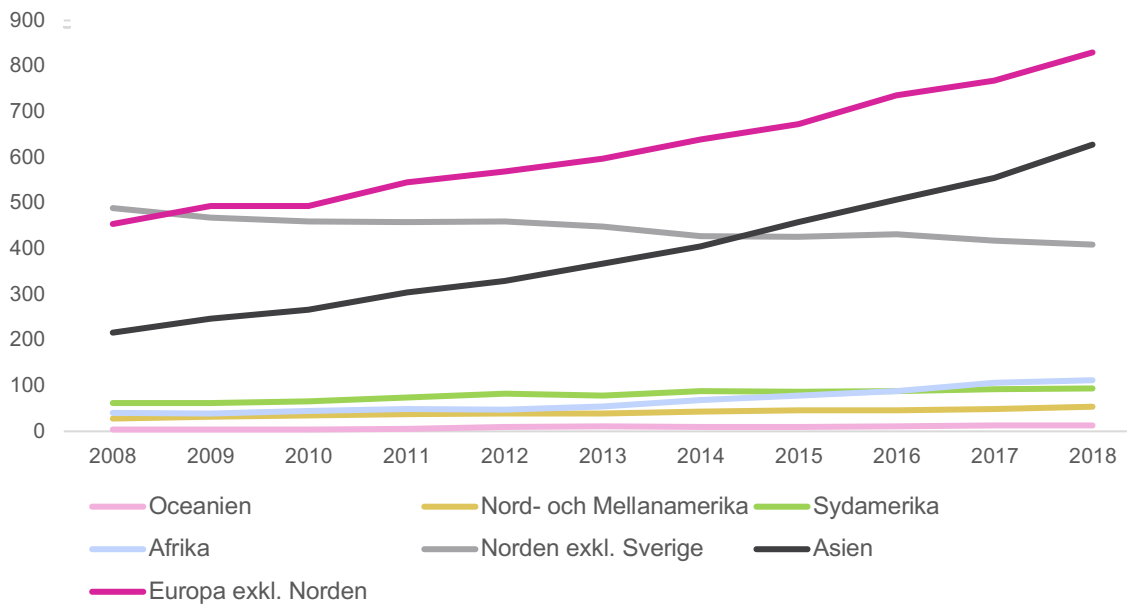
Källa: Statistiska centralbyrån SUN 2000 (2024)

2.1.4 De flesta utrikes födda inom energisektorn kommer från Europa men andelen från Asien ökar snabbt

Inom energisektorn (som här definieras av Svensk näringsgrensindelning (SNI) 35 och omfattar försörjning av el, gas, värme och kyla) har det skett en förändring i ursprungsregionen för de utrikes födda arbetstagarna. År 2008 var de flesta av de utrikes födda i denna sektor från övriga Norden, exklusive Sverige. Ett decennium senare, år 2018, hade födelseregionen Europa, exkluderande Norden, blivit den mest förekommande bland de utrikes födda som arbetade inom sektorn. Antalet personer från Asien har ökat mest – antalet har tredubblats från 2008 till 2018 och återspeglar den höga invandringen från Indien och Kina.⁷

⁷ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsatning-forvarvsarbete-och-arbetsstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/>, Statistiska centralbyrån

Figur 2. Förvärvsarbetande 16+ år, nattbefolkning, SNI 35 (försörjning av el, gas, värme och kyla), efter födelseregion.

2.1.5 Det tar fortsatt långt tid för många flyktinginvandrare att etablera sig på arbetsmarknaden

Den stora gruppen av utrikes födda i Sverige har en allt högre utbildningsnivå och många arbetar också inom för omställningen relevanta branscher. För många av flyktinginvandrarna som kommer till Sverige tar det dock fortfarande lång tid att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Efter cirka fyra år förvärvsarbetar hälften av männen i åldersgruppen 20–64 år. För kvinnorna tar det omkring tio år innan hälften har kommit i arbete⁸. Processen har dock börjat gå snabbare under senare år. Tiden till etablering skiljer sig också åt beroende på utbildningsnivå. Det går snabbare att komma ut på arbetsmarknaden om man har en gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Efter cirka 2–3 år är hälften i arbete och på längre sikt uppgår förvärvsfrekvensen för de med högskoleutbildning till drygt 83 procent. För gruppen som saknar gymnasial utbildning tar det dock längre tid och nivåerna ligger betydligt lägre. Efter 14 år i Sverige har cirka hälften kommit in på arbetsmarknaden. Det finns således för stora grupper fortsatt ett stort behov av insatser för integration. Och ett framgångsrikt arbete med integrationsinsatser för dessa skulle också vara av betydelse för många branschers kompetensförsörjning. I avsnittet nedan beskriver vi ett antal sådana insatser, med fokus på insatser som specifikt riktar in sig mot personer som kommer till Sverige med för omställningen relevanta kompetenser.

⁸ Flyktinginvandrares förvärvsfrekvens, Ekonomifakta (data från 2021)

2.2 Exempel på integrationsinsatser

Det finns en mängd insatser som syftar till att stärka individers inträde till olika branscher. I detta avsnitt presenteras några exempel på insatser som specifikt riktar sig mot energibranschen och mot utrikes födda med tidigare utbildning eller arbetslivserfarenhet mot energibranschen. Utöver de integrationsinsatser som beskrivs i rapporten finns även andra typer av insatser som riktar sig mot energibranschen men inte specifikt mot utrikes födda, exempelvis Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar.⁹

I avsnittet har vi kategoriserat identifierade insatser inom följande områden:

- Praktik
- Uppdragsutbildning
- Branschvalidering
- Insatser för språkutveckling
- Insatser för nätverk

2.2.1 Praktik

Syftet med praktik är att påskynda introduktionen till den svenska arbetsmarknaden för utrikes födda. Genom praktik kan man exempelvis knyta kontakter och få sin kompetens validerad¹⁰.

Jobbspår Värme

Under 2019 påbörjades ett lokalt jobbspår i Stockholm initierat av Energiföretagen, Stockholm Stad och Arbetsförmedlingen dit fjärrvärmeföretag bjöds in att medverka. Fyra lokala bolag med behov av drifttekniker inom värme anslöt sig. Jobbspåret syftade till att förbereda och utbilda nyanlända arbetssökande med teknikintresse, för att komma ut i praktik och jobb.

Jobbspåret handlade om att synliggöra nyanlända och utrikes föddas kompetens och utveckla den utifrån yrkesprofiler som är framtagna och efterfrågade av arbetsgivare i branschen, i detta fall drifttekniker inom produktionen på ett kraftvärmeverk.¹¹

Enligt den intervjuade experten på Energiföretagen genomfördes Jobbspåret som en pilotsatsning, och cirka 20 personer påbörjade jobbspåret. Samtliga hade någon typ av tekniska förkunskaper men det kunde variera stort – alltifrån utbildade och yrkesverksamma ingenjörer till att man hjälpt till på en bilverkstad.

Av de 20-talet arbetssökande som påbörjade jobbspåret var det cirka åtta som slutförde samtliga utbildningsmoment och därefter skulle påbörja en praktikperiod på ett av energibolagen. Förutsatt att praktiken gick bra skulle den leda in i en anställning. Ett par fick andra jobb under praktiken som de tackade ja till. Ett par bedömdes inte klara svenskan eller att det inte "fungerade" i gruppen man skulle arbeta med. I slutändan så var det tre personer som gick in i en anställning.

Enligt den intervjuade experten på Energiföretagen skapade jobbspåret inte riktigt de resultat som man hoppades på och präglades av en rad utmaningar, inte minst coronapandemin som gjorde utbildningsmomenten digitala och omöjliggjorde en del av företagets tilltänkta

⁹ [Utbilda dig inom energibranschen](#), Arbetsförmedlingen.

¹⁰ Validering beskriv i avsnitt 2.2.3

¹¹ [Lokalt jobbspår i Stockholm](#), Energiföretagen

deltagande under utbildningstiden. Några av Komvuxkurserna som kommunen erbjöd höll inte tillräcklig kvalitet vilket innebar att deltagarna inte fick med sig tillräckliga kunskaper. Utöver att det fanns brister i deltagarnas tekniska kunskaper fanns det brister i deras svenska. Trots att man på pappret kunde visa att man klarat en kurs så var det svårt att göra sig förstådd på arbetsplatsen. Det fanns även utmaningar kring att det tog tid med förankring av satsningens syfte på arbetsplatserna. Avslutningsvis satte Coronapandemin stopp för projektet. Flera av de tilltänkta praktikplatserna var anläggningar med samhällskritisk verksamhet som under pandemin inte kunde ta emot praktikanter, vilket gjorde att projektet drog ut på tiden och fick svårt att behålla både relevanta praktikanter såväl som intresse från bolagen.

Satsningen förde samtidigt med sig en rad lärdomar, exempelvis att språket på arbetsplatsen kan kräva helt andra saker än det man lär sig på SFI, det räcker således inte att ha ett kursintyg i SFI C eller D¹². Denna lärdom har resulterat i att Energiföretagen tagit fram anpassat material. Ytterligare en positiv aspekt av satsningen var att de deltagare som kom i jobb fick vara piloter för det branschvalideringsmaterial som presenteras i stycke 2.2.3. Detta innebar viktiga inspel för att ta fram materialet. Året därpå ansökte Energiföretagen om medel för att klarspråksanpassa delar av valideringsmaterial och göra det mer tillgängligt för exempelvis personer som inte har svenska som modersmål.

Jobbsprånget

Jobbsprånget är ett praktikprogram som drivs av Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), och finansieras av Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse och Tillväxtverket. Praktikprogrammet riktar sig till nyanlända akademiker med en högskoleexamen inom teknik, naturvetenskap eller ekonomi. Praktikprogrammet är således inte endast riktat mot energibranschen, men det är ett av fokusområdena. Jobbsprånget erbjuder fyra månaders praktik till nyanlända akademiker. Syftet med programmet är att tillvarata kompetensen och påskynda introduktionen till den svenska arbetsmarknaden. Genom praktiken skapas nya kontakter, förutsättningar för validering av kompetens och en möjlighet att fylla kompetensgap med resurser som idag står utanför arbetsmarknaden. Sedan 2017 har 2 650 utländska akademiker gjort praktik via Jobbsprånget. 70 procent av praktikanterna har fått jobb efter fyra månaders praktik.¹³

2.2.2 Uppdragsutbildningar

Arbetsförmedlingen har i samverkan med Luleå Tekniska Universitet bedrivit uppdragsutbildningar för akademiker som har riktat sig mot delar av energibranschen. Uppdragsutbildningar kan ges inom yrken där det finns behov av att anställa personal. Syftet med utbildningarna är att de som har en akademisk examen kan komplettera med kurser som gör att man lättare får arbete inom sitt yrke. Inom ramen för uppdragsutbildningarna samarbetar Arbetsförmedlingen med universitet och högskolor. Utbildningen finansieras av Arbetsförmedlingen.

Utöver att de har en examen inom aktuell utbildning behöver den sökande vara inskriven som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Högskolan eller universitetet bedömer den sökandes meriter och Arbetsförmedlingen tar beslut om antagning. För att delta i utbildningen behöver den sökande även ha kunskaper i svenska motsvarande svenska som andraspråk grund samt kunskaper i engelska. De som deltar i uppdragsutbildningen kan

¹² SFI-undervisningen ges på flera olika nivåer och är indelade i fyra kurser (A, B, C, D)

¹³ [Jobbsprånget](#), Jobbsprånget

ansöka om aktivitetsstöd, inte studiemedel från CSN. Uppdragsutbildningarna är på heltid och ges på distans.

Flera uppdragsutbildningar inleds med akademisk svenska eller annat förberedande innehåll och avslutas eventuellt med praktik inom yrket. Den förberedande utbildningen och praktiken genomförs av Akademikerspåret Korta vägen. Korta vägen är en arbetsmarknadsutbildning som riktar sig mot de som är arbetssökande akademiker med utländsk bakgrund. Genom olika utbildningsinsatser och praktik förbereds deltagarna för arbetslivet eller vidare studier.¹⁴

Under 2023 gavs dessa uppdragsutbildningar:

- Elingenjörer 30 hp.
- Energiingenjörer 30 hp.

Vid uppföljning av utbildningarna som gjordes oktober 2023 konstaterades följande:

- Elingenjörer 30p:
 - 22 deltagare (varav 18 män och fyra kvinnor)
 - Sex hade fått arbete
 - Tre deltagare fortsatte vidare studier på egen hand
 - Resterande deltagare 13 personer sökte fortfarande arbete

Enligt Arbetsförmedlingen framkom svårigheter för gruppen att klara kurserna. Enligt kursledare hade flera deltagare behov av extra stöd.

- Energiingenjörer 30
 - 18 deltagare (varav sju män och elva kvinnor)
 - Åtta personer fått arbete,
 - Två deltagare fortsatte egna studier
 - Resterande åtta personer sökte fortfarande arbete

Samtliga deltagare klarade kurserna utan omtenta och många av deltagarna var nöjda med utbildningen. Ytterligare flera deltagare har jobb på gång men ännu inte klart.¹⁵

Både kurserna hade 30 platser till förfogande vardera men det fanns en del avhopp och vissa svårigheter att finna deltagare.

Just nu är det ingen inplanerad start av en tredje omgång av uppdragsutbildningarna. Planen var att de skulle starta under 2024, men på grund av minskade medel och prioriteringar hos Arbetsförmedlingen har man sagt att nya omgångar kan starta tidigast 2025.

2.2.3 Branschvalidering genom nationella yrkesprofiler för energi

Ytterligare en insats för att utrikes föddas snabbare ska komma i arbete är insatser kring validering av kompetens. Validering är ett verktyg för att synliggöra och erkänna individers faktiska kompetens, oberoende av när, var och hur den utvecklades. Validering är inte bara en insats som kan riktas mot utrikes födda, däremot är den betydelsefull för den gruppen.

För att validera kompetens inom energibranschen finns det nationella yrkesprofiler för energi. Yrkesprofilerna visar på ett överskådligt sätt vad individer behöver kunna för att arbeta inom en rad yrkesroller inom energibranschen. Innehållet i yrkesprofilerna är framtaget av Sobona och Nordiskt Valideringsforum i samverkan med Arbetsförmedlingen,

¹⁴ [Uppdragsutbildningar för akademiker](#), Arbetsförmedlingen

¹⁵ Information från Arbetsförmedlingen via mail.

Energiföretagen, Kommunal, Seko, Utbildningssamordnare samt referensbolag och yrkeskunniga.

Yrkesprofilerna och dess moduler syftar till att skapa förutsättningar för fördjupad kartläggning, synliggörande och erkännande av strukturerat lärande på arbetsplatsen, validering av befintliga medarbetare, framtagandet av utbildningar eller andra kompetenshöjande insatser.

Målet är att säkerställa kunskande till rätt nivå i målgruppen vid rekrytering, kompetensutveckling och för att uppfylla kvalitetskrav ställda i bland annat upphandlingar. Utöver att använda verktyget för validering kan verktyget användas till exempelvis kompetenskartläggning och kompetensutveckling, rekryteringar och till att skapa utbildningar.¹⁶

2.2.4 Insatser för språkutveckling

Det finns en rad insatser inom området språkutveckling. Det finns flera generella insatser som riktar sig mot utrikes födda, exempelvis språkcaféer¹⁷. Det finns även flera specifika insatser som fokuserar på språkutveckling kopplat till energibranschen. Många av dessa insatser har genomförts av Energiföretagen.

Yrkessvenska inom yrkesområdet el och energi

Arbetsförmedlingen anordnar Yrkessvenska för de som behöver förbättra sina kunskaper i svenska och har en tydlig yrkesinriktning. Yrkessvenska är yrkesanpassad språkundervisning i den svenska som behövs inom det yrke där den sökande tänker arbeta. El och energi är ett av de yrkesområden som Arbetsförmedlingen har Yrkessvenska inom.

Yrkessvenska riktar sig till personer som behöver förbättra sina språkkunskaper i svenska inför ett arbete eller en yrkesutbildning. Den sökande behöver vara inskriven på Arbetsförmedlingen för att ta del av yrkessvenska. Det är Arbetsförmedlingen som beslutar om man kan börja utbildningen.

Det finns olika nivåer av Yrkessvenska. Yrkessvenska A är den förberedande utbildning som behövs inför arbetsmarknadsutbildning, praktik eller anställning. Utbildningen kan kombineras med exempelvis SFI eller arbetspraktik. På utbildningen ges möjlighet att utveckla språkfärdigheter både muntligt och skriftligt inom sitt yrkesområde.

Därefter genomförs ett fristående språk- och nivåbedömningstest i yrkessvenska för att avgöra nivå på språk och fortsatt behov av utbildning i yrkessvenska. Testet används även som bedömningsgrund för om man är redo för en arbetsmarknadsutbildning.

Yrkessvenska B1 ges parallellt med en arbetsmarknadsutbildning. Utbildningen är inriktad på att man ska kommunicera, interagera och dokumentera inom det yrkesområde som man utbildas inom. Yrkessvenska B2 pågår parallellt med arbetspraktik eller anställning. Utbildningen sker på arbetsplatsen där man har sin praktik eller anställning. Undervisningen anpassas så att man lär sig att kommunicera, interagera och dokumentera på arbetsplatsen.¹⁸

¹⁶ [Nationella yrkesprofiler för energi](#), Sobona

¹⁷ Se exempelvis: [Språkcafé](#), Stockholm Stad

¹⁸ [Yrkessvenska](#), Arbetsförmedlingen

Läromedel från Energiföretagen

Energiföretagen har under flera år fått Främjandemedel från Arbetsförmedlingen. Främjandemedel är ett statsbidrag till organisationer i syfte att påskynda nyanlända invandrares etablering på arbetsmarknaden.¹⁹ De främjandemedel Energiföretagen fått har på olika sätt bidragit till att påskynda nyanländas etablering. Flera av insatserna har fokuserat på insatser för språkutveckling, med ett särskilt fokus på utveckling av läromedel.

Energiföretagen har exempelvis tagit fram ett **läromedel för Energisvenska**. Energisvenska riktar till de som vill förbättra sin yrkessvenska med ambitionen att arbeta inom energibranschen som ingenjör eller tekniker. Materialet visar det språk som används i några typiska yrkesroller och innehåller övningar. Läromedlet är anpassat till de som kan grunderna i svenska språket. Utgångspunkten i boken är yrkesrollerna för några av de mest påtagliga bristyrkena: distributionselektriker, drifttekniker och driftledare. Knappt 3700 exemplar beställdes under 2023 av exempelvis gymnasieskolor, Komvux, olika SFI-leverantörer, folkhögskola och arbetsmarknadsutbildningar.²⁰

Energiföretagen har även tagit fram **Energi i klassrummet**, som är ett språkmaterial som i första hand riktar sig till utbildningar i svenska som andraspråk på en nivå SFI D eller senare. Materialet har ett arbetslivsfokus. I fokus ligger olika arbetsrelaterade språkliga och kulturella situationer – som klädsel, fika, konsensuskultur, mentorskap, kontakter, telefonsamtal, egenskaper, fördomar och möten.²¹

Materialet **Bli stark på svenska** finns också för den som tränar yrkessvenska som kan användas vid språkinläring under en språkkurs eller på praktik.²² Vidare har Energiföretagen, i samverkan med energiingenjören Basel Taleb och Kraftringen tagit fram en **Digital parlör**, med ord och begrepp som används i energibranschen.²³

Energiföretagen har även tagit fram en **lärarhandledning för undervisning i yrkessvenska**. Undervisa i yrkessvenska är en lärarhandledning med inspiration, lärdomar och kopieringsunderlag till de som undervisar vuxna invandrare.²⁴

Materialet **Ta kontakt** är ytterligare ett material Energiföretagen tagit fram, vilket riktar sig till arbetsplatser för introduktion av kollegor med ett annat modersmål som håller på att lära sig svenska. Ta kontakt är en övningsguide till kommunikation, interaktion och inkludering mellan nya och gamla medarbetare. Guiden innehåller övningar, diskussionsfrågor, quiz och tips och gör nedslag i det typiska arbetsplatsspråket, fikasituationer, hur vi pratar säkerhet i branschen och andra vanliga situationer. Materialet kan beställas kostnadsfritt av de som arbetar på ett energiföretag och ska ta emot en praktikant eller nyanställd som inte har svenska som modersmål.²⁵

2.2.5 Insatser för nätverk

Avslutningsvis finns insatser som handlar om att stärka de utrikes föddas nätverk till energibranschen. Det finns exempel på flera typer av nätverk som syftar till att stärka utrikes föddas nätverk till arbetsmarknaden generellt, som inte är just inriktad mot energibranschen.

¹⁹ [Främjandemedel till arbetsmarknadens parter](#), Arbetsförmedlingen.

²⁰ [Energisvenska](#), Energiföretagen

²¹ [Energi i klassrum](#), Energiföretagen

²² [Bli stark på svenska](#), Energiföretagen

²³ [Digital parlör](https://www.energiforetagen.se/fragor-vi-driver/listsida/kompetensforsorjning/stark-etableringen-av-nyanlanda/digital-parlor/), Energiföretagen

²⁴ [Undervisa i yrkessvenska](#), Energiföretagen

²⁵ [Ta kontakt](#), Energiföretagen

Exempel på detta är **Yrkesdörren**, som genom möten mellan etablerade på arbetsmarknaden och utrikes födda som inte är etablerade på arbetsmarknaden vill snabba på utrikes föddas väg in på den svenska arbetsmarknaden. Möten bidrar till ett ömsesidigt kunskaps- och erfarenhetsutbyte som breddar nätverk. För den icke-etablerade innebär ett möte också ett tillfälle att lära sig mer om sociala koder, se sina möjligheter och öka sitt självförtroende på arbetsmarknaden. Yrkesdörren är ett integrationsinitiativ skapat av Axfoundation, en fristående och icke-vinstdrivande verksamhet. Hösten 2020 blev Yrkesdörren en del av Axelerate, Axel Johnsons satsning på inkludering och mångfald.²⁶ Ett annat exempel är **Mitt Livs Chans**²⁷ som är ett mentorprogram för personer med utländsk bakgrund och eftergymnasial utbildning som saknar jobb inom sitt kompetensområde. Genom mentorskap och utökade kontaktnät förväntas förutsättningarna förbättras till att hitta ett kvalificerat jobb.²⁸

En insats som direkt riktar sig mot energibranschen är **Energy Buddies** som är ett digitalt mentorskapsprogram mellan etablerade yrkesverksamma i energibranschen och utrikes födda på väg in i branschen. Energy Buddies drivs av Energiföretagen. För att vara Adept ska man vara nyanländ eller utrikes född, ha ett stort intresse för energibranschen, ha en teknisk utbildning eller vilja utbilda sig inom energiområdet, ha avklarat minst SFI D (eller motsvarande) och kunna förstå och göra dig förstådd i digitala möten. Mentorerna är anställda på energibolag och trivs bra i branschen. Man ska vidare vara öppen, ha förmåga att se och lyssna på andra, komma med goda idéer såväl som att man delar med sig av sitt nätverk.

Programmet består av totalt nio träffar. Alla deltagare möts i Teams för ett startmöte. Senare träffas mentorparet fem gånger för att jobba med olika teman från en handbok. Fokus är adeptens karriärutveckling och drivkrafter, kompetenser och professionellt nätverkande är några av de områden som diskuteras. Vid två tillfällen kommer externa föreläsare in och workshoppar kring Kommunikation utan kortslutning – hur man undviker språkliga missförstånd i energibranschen samt tips och trix kring att skriva CV. Vid det avslutande tillfället träffas återigen alla deltagare, drar lärdomar av erfarenheterna, tackar av varandra och utvärderar.

2.3 Utrikes födda har allt högre utbildningsnivå men för många tar det fortsatt lång tid att komma in på arbetsmarknaden

Utbildningsnivån bland utrikes födda i Sverige har förändrats betydligt över tid, med en markant ökning av högre utbildningsnivåer och en avmattning av lägre utbildningsnivåer. Under 2000-talet har det varit en stadig minskning i andelen utrikes födda med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning. Samtidigt har andelen utrikes födda med eftergymnasial och forskarutbildning ökat kraftigt, från 27 procent år 2000 till 43 procent år 2023.

Samtidigt som inrikes födda i högre utsträckning har en gymnasial och eftergymnasial utbildning är andelen med forskarutbildning dubbelt så hög för utrikes födda jämfört med

²⁶ [Yrkesdörren](#), Yrkesdörren

²⁷ Mitt Livs ägs idag av Sofia Appelgren, Axel Johnson AB, Jenny Lindén Urnes, Eric Hieltes Stiftelse, Sättila PPI AB (svb), Gardell Holding AB, Lenka Prokopec Karlberg, Holtback Holding AB, Förvaltnings AB Rödsten och Helichrysum Gruppen AB

²⁸ [Mitt Livs Chans Mentorprogram](#), Mitt liv

inrikes födda. Vi kan således konstatera att gruppen utrikes födda är en viktig resurs sett till högkvalificerad kompetens.

Indien var det mest frekventa ursprungslandet bland de 4 545 individer som invandrade till Sverige under 2021 med en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre inom naturvetenskap, teknik, tillverkning samt lant- och skogsbruk. Flera av de vanligaste ursprungsländerna är länder utanför EU/EES.

Ser vi till de utrikes födda som arbetar inom energisektorn år 2018 var de flesta från Europa. Antalet från Asien ökade dock kraftigt mellan 2008–2018 (en tredubbling av antal) vilket återspeglar den höga invandringen från Indien och Kina. På så vis kan vi konstatera att utrikes födda utanför EU/EES är en stor grupp av de som har invandrat till Sverige inom energibranschen.

Så även om invandrades utbildningsnivå blir allt högre så tar det fortsatt lång tid för många, särskilt flyktinginvandrare, att komma in på arbetsmarknaden. Det finns således ett fortsatt stort behov av insatser för att snabba på denna process och ta vara på den potential som finns i denna grupp. För samhällets elektrifiering är invandrare med redan relevanta kompetenser särskilt intressant. Och det finns många insatser som specifikt riktar in sig mot denna grupp. För utrikes födda med kompetens kopplat till energibranschen kan integrationsinsatser underlätta vägar in i energibranschen.

Ser man generellt till utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden finns flera typer av utmaningar, som också belyser vilka insatser som är viktiga för en ökad integration på arbetsmarknaden. Det handlar om att utrikes födda generellt har en lägre utbildningsnivå, vilket belyser ett behov av att höja utbildningsnivån för de med kortare utbildningar. Det finns även brister i matchningen för de med utbildning, vilket belyser behov av validering och komplettering av utbildningar. Åtgärder för att förbättra språket och öka tillgång till nätverk är även viktiga för etableringen på arbetsmarknaden för utrikes födda.²⁹ Att snabbt lära sig svenska framhålls ofta som en nyckel för att utrikes födda snabbt ska kunna ta sig in på den svenska arbetsmarknaden. Betydelsen av muntliga och skriftliga språkfärdigheter verkar dessutom ha ökat över tid, även i lågkvalificerade yrken.³⁰

De insatser som har identifierats anser vi väl speglar dessa utmaningar. Vi har identifierat insatser som handlat om att synliggöra faktisk kompetens (mot nationella yrkesprofiler för energi), insatser för att komplettera tidigare erfarenheter med kurser, insatser för stärkt språk med fokus på energibranschen och insatser för att knyta kontakter med redan etablerade på arbetsmarknaden.

Insatsernas framgång är dock svåra att avgöra eftersom de ofta inte följs upp eller utvärderas. De insatser som presenteras ovan och har följts upp verkar ha haft varierande framgång. Något som är värt att notera är att vi inte vet hur de utrikes föddas utgångspunkt såg ut när de påbörjade de olika insatserna, exempelvis kanske utbildnings- och språknivå har skilt sig åt, vilket också borde påverka i vilken utsträckning man kommer i arbete i energibranschen.

Gör vi en jämförelse med Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar under 2023 var det där 34 procent som tre månader efter utbildningen var i arbete, nystartsjobb³¹ eller

²⁹ Se exempelvis: [Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden](#). IFAU (2022), [Omvärldsanalys av etablering och integration på arbetsmarknaden](#), Svenska ESF-rådet (2016)

³⁰ [God svenska – vägen till arbete för utrikes födda?](#) SNS (2022)

³¹ Den som anställer en person inom nystartsjobb får ett bidrag till den anställdas lön. Nystartsjobb kan vara antingen en tillsvidareanställning eller en tidsbegränsad anställning på hel- eller deltid. Se: <https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssokande/extra-stod/stod-a-o/nystartsjobb>

studier.³² Ser vi till uppföljningen för uppdragsutbildningarna inom Elingenjörer 30 hp och Energiingenjörer 30 hp visar den att 41 respektive 56 procent var i arbete eller i vidare studier efter att de gått utbildningarna. På så vis kan man konstatera att fler kommit i arbete efter utbildningarna inom Elingenjörer 30 hp och Energiingenjörer 30 hp, jämfört med Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar. Däremot är det svårt att jämföra dessa grupper rakt av eftersom de som går arbetsmarknadsutbildningarna både är inrikes och utrikes födda.

³² Data från Arbetsförmedlingen, beräknad av Sweco.

3 Arbetskraftsinvandring

I detta kapitel presenteras antalet beviljade arbetstillstånd som Migrationsverket utfärdat uppdelat på yrkesgrupper och i vilken grad de olika yrkesgrupperna påverkas av de nya kraven på inkomst för arbetskraftsinvandring. Efter detta följer en beskrivning av vilka regler som gäller för arbetstillstånd och hur dessa regler förändrats i närtid. Avslutningsvis presenteras utmaningar kring arbetstillstånd och förändringar framåt.

3.1 Statistik om arbetskraftsinvandring

I detta avsnitt undersöker vi de beviljade arbetstillstånden i Sverige för år 2023 för utrikes födda utanför EU/EES, med fokus på de yrkesgrupper som dominerar bland förstagångsansökare. I avsnitt 3.2 presenteras reglerna för arbetstillstånd. Särskild uppmärksamhet ägnas åt energisektorn, där tekniska yrken som ingenjörer och civilingenjörer har visat en tydlig närvaro bland de beviljade tillstånden. Avsnittet ger även en överblick över hur arbetstillståndsfördelningen har utvecklats de senaste åren för yrken kopplade till energisektorn.

3.1.1 Energiyrken framträdande bland beviljade arbetstillstånd

Under 2023 har Sverige utfärdat nära 21 000 arbetstillstånd till förstagångsansökare utanför EU/EES. Bärplockare och plantörer utgjorde den största enskilda gruppen, men en betydande andel tillstånd gick även till yrkesområden relevanta för energisektorn. Bland dessa märks en tydlig närvaro av ingenjörer och tekniker samt civilingenjörer, som tillsammans erhöll nästan 3 200 tillstånd. Därtill är drift-, support- och nätverkstekniker också representerade bland de tio yrkesgrupper som fick flest tillstånd, med 390 utfärdade tillstånd.³³

Tabell 4. Beviljade arbetstillstånd för arbetstagare utanför EU/EES - största yrkesgrupperna 2023.

Yrkesgrupp	jan–dec 2023
Bärplockare och plantörer m.fl.	5 240
It-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	3 703
Ingenjörer och tekniker	1 692
Civilingenjörsyrken	1 479
Snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.	761
Växtodlare inom jordbruk och trädgård	734
Städare och hemservicepersonal m.fl.	475
Kockar och kallskänkor	474
Skogsarbetare	461
Drift-, support- och nätverkstekniker m.fl.	390
Övriga	5 414
TOTALT	20 823

³³ [Statistik Arbete](#), Migrationsverket

Källa: Migrationsverket

3.1.2 Beviljade arbetstillstånd kopplat till energisektorn har ökat över tid

Från 2015 till 2023 syns en tydlig trend av ökande antal beviljade arbetstillstånd inom flera tekniska yrkeskategorier i Sverige. För yrkesgruppen 'Ingenjörer och tekniker' visar siffrorna en stadig tillväxt från 323 arbetstillstånd år 2015 till en topp på 1 700 år 2022, följt av en liten minskning till 1 685 år 2023.

'Civilingenjörstrycken' uppvisar en liknande ökning med en startpunkt på 709 arbetstillstånd år 2015 och en kraftig uppgång till 1 704 år 2022, även här med en mindre minskning till 1 485 år 2023. För 'Drift-, support- och nätverkstekniker' ser vi en ökning från 42 tillstånd år 2015 till 390 tillstånd år 2023.

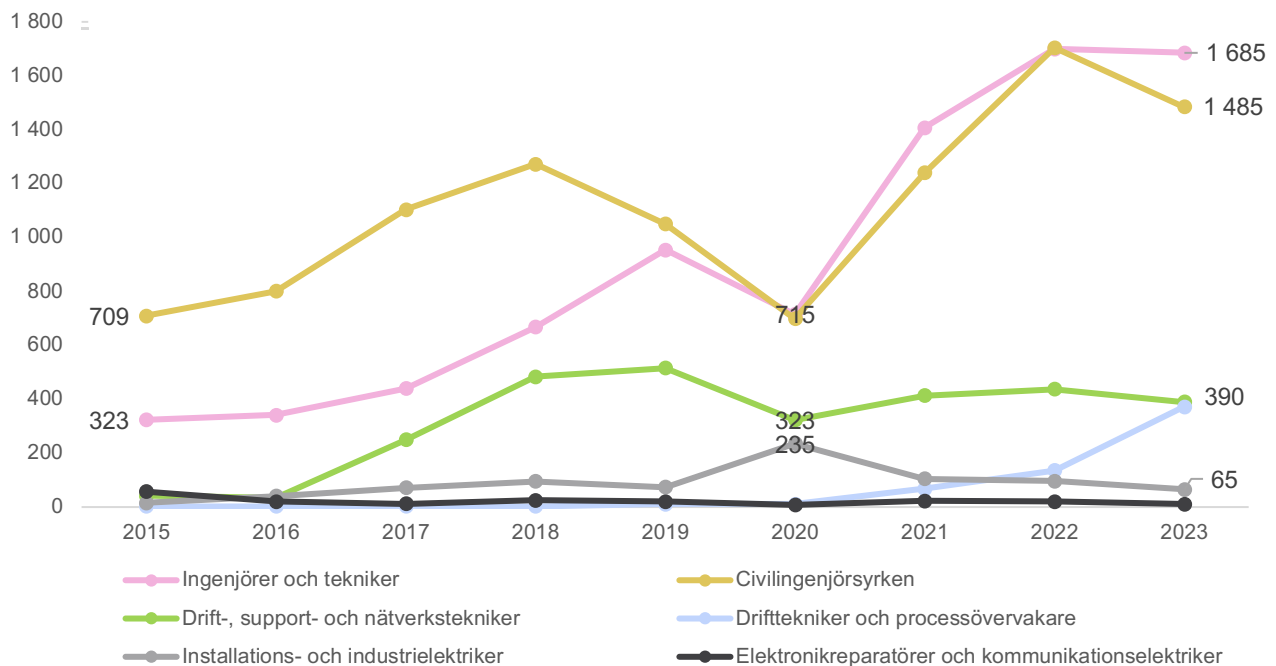
Den mest dramatiska ökningen finns inom 'Drifttekniker och processövervakare', där antalet beviljade arbetstillstånd har ökat från endast 2 tillstånd år 2015 till 372 tillstånd år 2023.

Även om 'Installations- och industrielektriker' samt 'Elektronikreparatörer och kommunikationselektriker' har mindre absoluta tal, visar även dessa yrkesgrupper en ökning över tid, vilket indikerar en ökande efterfrågan på specialiserad kompetens inom dessa områden.

Sammanfattningsvis reflekterar den generella ökningen från 2015 till 2023 en stark arbetsmarknad för tekniska yrken i Sverige, med en växande efterfrågan på kvalificerad arbetskraft inom teknik och energisektor.³⁴ Samt att dessa i allt högre grad rekryteras från andra länder.

³⁴ [Statistik Arbete](#), Migrationsverket

Figur 3. Antal beviljade arbetstillstånd, förstagångsansökningar, per år, uppdelade på yrkesgrupp.

Källa: Migrationsverket

3.2 Regler för arbetstillstånd

Detta avsnitt handlar om reglerna för arbetstillstånd för medborgare utanför EU/EES. Som EU/EES-medborgare har man rätt att arbeta, studera eller bo i Sverige utan uppehållstillstånd. Man har även rätt att starta och driva eget företag. Rätten för EU/EES-medborgare att vistas i Sverige utan uppehållstillstånd kallas uppehållsrätt. Man har uppehållsrätt om man till exempel är arbetstagare, egen företagare, studerar eller har tillräckliga medel för sin försörjning. Som EU/EES-medborgare har man rätt att börja arbeta eller studera direkt efter att man har kommit till Sverige.³⁵

För att få arbetstillstånd när man kommer från icke EU/EES-land krävs i dagsläget:

- ett anställningsavtal, underskrivet av båda parter³⁶. Arbetstillståndet måste vara klart när man reser till Sverige.
- ett giltigt pass
- en anställning med anställningsvillkor som är på minst samma nivå som svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom yrket eller branschen
- en lön som är på minst samma nivå som svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom yrket eller branschen

³⁵ [Arbeta, studera eller bo i Sverige för EU/EES-medborgare](#), Migrationsverket

³⁶ Om avtalet är på annat språk än engelska eller svenska ska det översättas och bifogas tillsammans med en kopia på originaldokumentet

- ha en anställning som gör det möjligt för dig att uppnå god försörjning. Det innebär att man måste ha en månadslön som uppgår till minst 80 procent av den medianlön som Statistiska centralbyrån (SCB) publicerat och som gällde vid ansökningstillfället. Baserat på aktuell medianlön är det nuvarande försörjningskravet för arbetstillstånd 27 360 kronor i månaden³⁷.
- att arbetsgivare ha tecknat sjukförsäkring, livförsäkring, trygghetsförsäkring och tjänstepensionsförsäkring för personen när hen påbörjar anställningen.³⁸

Om man är familjemedlem³⁹ till en person med arbetstillstånd och är medborgare i ett land utanför EU/EES kan man få uppehållstillstånd för samma tid. Om tillståndet är längre än sex månader kan man som familjemedlem också få ett arbetstillstånd.

Ett arbetstillstånd kan beviljas för högst två år i taget. I de flesta fall får man tillstånd för den tid anställningen gäller, men aldrig längre än ditt pass är giltigt. Om ens familj följer med får de tillstånd för samma tid som men aldrig längre än passens giltighetstid.

Den som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att arbeta i Sverige och vill att sin familj ska bo med en i Sverige, omfattas av ett försörjningskrav. Försörjningskravet innebär att man måste ha en inkomst⁴⁰ som täcker boendekostnaden och levnadsomkostnader för sig själv och sina familjemedlemmar.⁴¹

3.2.1 Det nya försörjningskravet påverkar i låg utsträckning yrken inom energibranschen och omfattar inte praktikanter och forskare

Från och med 1 november 2023 måste man ha en god försörjning för att få arbetstillstånd. God försörjning definieras som 80 procent av aktuell medianlön i Sverige. Alla som ansöker om arbetstillstånd efter den 1 november måste ha en lön som uppgår till minst 80 procent av aktuell medianlön, en summa som för närvarande är 27 360 kronor. Professionella tränare och idrottare, au pairer, praktikanter inom ramen för internationellt utbyte eller praktikanter med praktik med anknytning till högre utbildning och forskare omfattas inte av det nya kravet.

År 2021 låg 23 procent av de 36 200 arbetskraftinvandrade till Sverige under inkomstgränsen på 80 procent av medianlönen. Medan huvuddelen av arbetskraftsinvandringarna återfinns inom högteknologiska yrken inom tjänster och tillverkning är det branscher inom servicenäringar med låga utbildningskrav som påverkas mest av en höjd inkomstgräns.

I figuren nedan presenteras i vilken grad olika yrken påverkas av försörjningskravet. De yrken som främst påverkas av en höjd inkomstgräns är yrken inom hotell- och restaurang och lokalvård. För yrken inom elektroteknik (Civilingenjörer, ingenjörer och tekniker) berörs endast ett fåtal personer.⁴²

³⁷ [Försörjningskrav för arbetstillstånd](#), Migrationsverket

³⁸ [Krav för arbetstillstånd](#), Migrationsverket

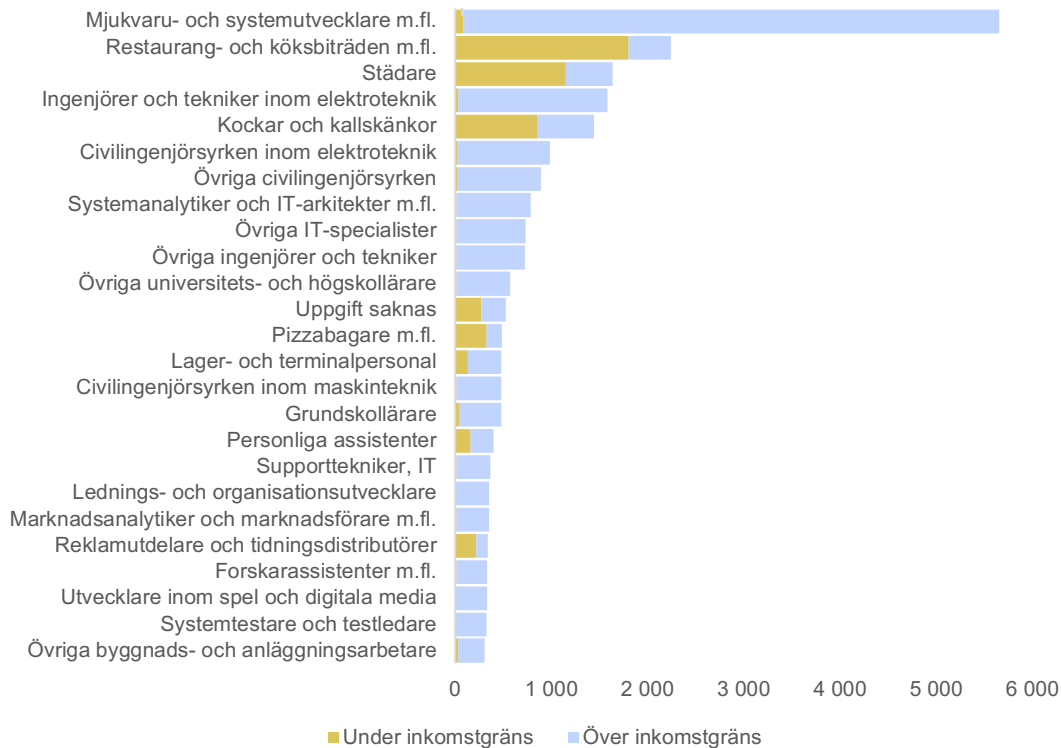
³⁹ Som familjemedlem räknas maka, make, sambo, registrerad partner och ogifta barn under 21 år. Ogifta barn som är 21 år eller äldre kan i vissa fall få tillstånd. Det krävs då att de är beroende av dig eller din partner för sin försörjning. Källa: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Arbeta-i-Sverige/Tillstand-for-familjen.html>

⁴⁰ I första hand undersöks inkomst av lön. Skulle det inte räcka till kan även exempelvis förmögenhet räknas. Källa: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Arbeta-i-Sverige/Tillstand-for-familjen/Forsorja-familjen.html>

⁴¹ [Försörjningskrav för arbetstagare som vill ta hit sin familj](#), Migrationsverket

⁴² [Effekt på arbetskraftsinvandringen av en höjd inkomstgräns](#), Region Skåne (2024)

Figur 4. Arbetskraftsinvandrare i riket mellan 20–64 år från utanför EU/ESS per yrke år 2021, fördelade på de som tjänar över respektive under 80 procent av medianlönen föregående år.

Källa: Region Skåne

3.2.2 Särskilda regler för arbetstillstånd för exempelvis forskare

Det finns särskilda regler när det gäller arbete och tillstånd för vissa yrken⁴³ och för medborgare i en del länder. Dessa regler gäller bland annat för forskare⁴⁴, vilket är en yrkesgrupp som är relevant för energibranschens gröna omställning eftersom det är en komplex och kunskapsintensiv process med behov av hög akademisk kompetens.

Om man är medborgare i ett land utanför EU och vill arbeta som forskare är man undantagen kravet på arbetstillstånd, men man behöver ansöka om uppehållstillstånd⁴⁵. För att få uppehållstillstånd krävs:

- ett giltigt pass

⁴³ Särskilda regler gäller för artister, au pairer, bärplockare, säsongarbetare, forskare, idrottare och tränare, praktikanter (praktik genom praktikantorganisation och praktik med anknytning till högre utbildning), volontärer och om man ska ansöka om ett EU-blåkort eller ICT-tillstånd.

⁴⁴ [Särskilda regler för vissa yrken och länder](#), Migrationsverket

⁴⁵ Man behöver inget uppehållstillstånd om man ska arbeta kortare tid än tre månader. Däremot behöver medborgare i vissa länder ha visum för att resa till Sverige.

- ett mottagningsavtal med en forskningshuvudman (den som tar emot forskningsarbetet) som är godkänd av Vetenskapsrådet
- tillräckligt med pengar för sin vistelse i Sverige och för att kunna betala sin hemresa
- ett intyg om att man har, eller har ansökt om, en heltäckande sjukförsäkring⁴⁶

Vidare tillkommer i de flesta fall en avgift för arbetstillstånd, vilket för forskare i dagsläget är 1 500 kronor.⁴⁷

En annan grupp som har särskilda regler för arbetstillstånd är de som blivit erbjudna praktikplatser på ett företag, universitet, myndighet eller organisation i Sverige. Då behövs ett uppehållstillstånd för praktik. Praktiken ska ha anknytning till personens utbildning.⁴⁸

3.2.3 Uppehållstillstånd för högkvalificerade personer för att söka arbete eller starta företag

En person som har avslutat studier som motsvarar en examen på avancerad nivå kan få uppehållstillstånd för att komma till Sverige och söka arbete eller undersöka möjligheterna att starta eget företag. En examen på avancerad nivå ska motsvara magisterexamen 60 högskolepoäng, masterexamen 120 högskolepoäng, yrkesexamina 60–330 högskolepoäng eller examen på forskarnivå. Sett till energibranschen handlar detta exempelvis om civilingenjörer.

För att få uppehållstillstånd för att söka arbete eller undersöka förutsättningar för att starta företag i Sverige krävs:

- slutförda studier som motsvarar en examen på avancerad nivå
- planer att söka arbete eller undersöka möjligheterna att starta eget företag
- möjlighet att försörja sig under den tid som man söker tillstånd för och ha pengar för att kunna betala sin hemresa
- en heltäckande sjukförsäkring som gäller vid vård i Sverige
- ett pass som är giltigt för hela den tiden man tänker vara i Sverige
- att man befinner sig utanför Sverige.⁴⁹

Om man har ett uppehållstillstånd för studier vid en högskoleutbildning i Sverige och har slutfört sina studier och vill söka arbete eller undersöka möjligheterna att starta eget företag kan man ansöka om en annan typ av uppehållstillstånd. Kraven för detta beskrivs i Kapitel 4.

Tillståndet kan beviljas för som kortast tre månader och som längst nio månader. Under tiden som man har uppehållstillståndet kan ens familj inte flytta till Sverige för att bo med personen.

3.2.4 EU-Blåkort är ett arbetstillstånd utformat för högutbildade experter

EU-Blåkort är en typ av arbetstillstånd speciellt utformat för högutbildade experter som är medborgare i ett land utanför EU. De blå korten infördes i Sverige 2013. Syftet med införandet var att för EU locka till sig och behålla högkvalificerade arbetstagare.

För att få ett EU-blåkort ska man ha:

⁴⁶ Om man ska vara i Sverige i högst ett år

⁴⁷ [Uppehållstillstånd för forskare](#), Migrationsverket

⁴⁸ [Praktik med anknytning till högre utbildning](#), Migrationsverket

⁴⁹ [Uppehållstillstånd för högkvalificerade personer för att söka arbete eller starta företag](#), Migrationsverket

- ett giltigt pass
- en högskoleutbildning motsvarande 180 högskolepoäng eller fem års relevant yrkeserfarenhet
- tecknat eller ansökt om en heltäckande sjukförsäkring som gäller vid vård i Sverige⁵⁰
- blivit erbjuden en högkvalificerad anställning som varar minst ett år
- minst en och en halv gång (57 450 kronor per månad) en svensk genomsnittslön.

Arbetsgivaren måste:

- ha annonserat tjänsten i Sverige och inom EU/EES och Schweiz under minst tio dagar
- ha lämnat information om anställningen och gett berört fackförbund tillfälle att yttra sig över anställningsvillkoren
- erbjuda anställningsvillkor som är på minst samma nivå som svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom yrket eller branschen.
- ha för avsikt att teckna sjukförsäkring, livförsäkring, trygghetsförsäkring vid arbetsskada och tjänstepensionsförsäkring när man påbörjar anställningen.⁵¹

EU-blåkortet är giltigt för minst ett år och som längst i två år medan arbetstillstånd i de flesta fall gäller den tid som anställningen gäller, vilket i praktiken innebär att giltighetstiden kan variera. Däremot kan man få arbetstillstånd för högst två år i taget. Ett beslut om EU-blåkort tas alltid inom 90 dagar.⁵² Vi har dock inte identifierat någon statistik kring detta, så det är svårt att säkert veta hur det faktiskt ser ut i praktiken.

Eftersom regelverken för EU-blåkort implementerats på nationell nivå har det inneburit att det funnits olika processer för tillstånd i olika EU-länder. Processen för EU-blåkort i Sverige har i realiteten varit väldigt lik reguljärt arbetstillstånd, både vad gäller ansökningsprocessen hos Migrationsverket samt de begränsningar som finns kopplat till ett arbetstillstånd i Sverige. Fördelarna verkar dock vara att de har haft en kortare handläggningstid.⁵³

I tabellen nedan presenteras antal utfärdade EU-blåkort efter land och år. Vi kan konstatera att de blåkortet är relativt ovanliga i samtliga EU-länder bortsett från Tyskland. Tyskland stod år 2022 för 77 procent av alla utfärdade EU-blåkort i EU. Sverige utfärdades år 2022 83 EU-blåkort. Detta kan jämföras med att Sverige under 2023 utfärdade nära 21 000 arbetstillstånd. Hur många av dessa 83 personer som arbetar inom energibranschen vet vi inte.

Tabell 5. Utfärdade EU-blåkort efter land och år.

Land	2022				
EU - 27 länder (från 2020)	:	52 127	50 234	67 730	81 851
Tyskland	26 995	44 194	43 227	57 671	63 242
Polen	1 576	2 104	2 251	2 980	4 931
Litauen	158	223	289	1 267	3 924
Frankrike	1 519	2 036	2 032	1 864	3 876
Luxemburg	533	677	464	697	1 011
Bulgarien	126	268	299	323	922
Tjeckien	240	570	366	671	636

⁵⁰ Sjukförsäkringen ska gälla de första tre månaderna i Sverige, innan man blir folkbokförd.

⁵¹ [EU-blåkort](#), Migrationsverket

⁵² [EU-blåkort](#), Migrationsverket

⁵³ [Ett nytt blåkortsdirektiv för att attrahera högkvalificerad arbetskraftsinvandring](#), KPMG (2023)

Italien	462	418	211	409	572
Österrike	280	336	223	312	501
Kroatien	78	195	98	225	440
Finland	80	128	95	200	390
Lettland	213	217	69	226	357
Nederländerna	119	191	205	214	304
Rumänien	98	212	113	237	211
Slovenien	37	40	52	96	131
Belgien	43	110	117	114	124
Sverige	26	28	20	54	83
Spanien	26	79	51	64	58
Estland	28	24	15	25	36
Portugal	4	25	8	23	27
Grekland	:	12	3	12	22
Malta	15	22	15	26	21
Ungern	2	6	5	10	18
Slovakien	16	12	6	10	14
Cypern	0	0	0	0	0
Danmark	:	:	:	:	:
Irland	:	:	:	:	:

Noteringar = : - ej tillgängligt; b - tidsseriebrott; p - provisorisk

Källa: Eurostat

3.2.5 Före detta asylsökande som har fått arbete kan i vissa fall ansöka om arbetstillstånd

De som har fått avslag på sin ansökan om asyl och har fått ett beslut om avvisning eller utvisning⁵⁴ som har börjat gälla (fått laga kraft) kan i vissa fall ansöka om arbetstillstånd utan att lämna Sverige (så kallat spårbyte).

Om man vill arbeta under tiden man är asylsökande ska man ha AT-UND⁵⁵, vilket betyder att man är undantagen kravet på arbetstillstånd. Om man har fått avslag på sin ansökan om asyl men har en anställning kan man i vissa fall ansöka om arbetstillstånd och på så sätt stanna i Sverige och fortsätta arbeta.

Kraven för arbetstillstånd för de som har fått avslag på sin ansökan om asyl är följande:

- ansökan om arbetstillstånd ska ha kommit in till Migrationsverket senast 14 dagar efter att beslutet på ansökan om asyl har börjat gälla
- man ska kunna styrka sin identitet med ett godkänt och giltigt pass
- man ska ha haft AT-UND under tiden man har varit asylsökande
- man ska ha varit anställd hos samma arbetsgivare de senaste fyra månaderna
- ens anställning fortsätter i minst tolv månader framåt

⁵⁴ Både avvisning och utvisning innebär ett beslut om att en person ska lämna Sverige. Skillnaden på avvisning och utvisning handlar främst om tiden. Direkt vid gräns och inom tre månader från registrerad ankomst till Sverige handlar det om avvisning, efter tre månader blir det en utvisning. Källa: Verkställighetsärenden, Polisen.

⁵⁵ Man är undantaget från kravet på arbetstillstånd om man uppfyller följande: lämnar in godtagbara identitetshandlingar, eller på annat sätt medverkar till att klargöra sin identitet. Om ens ärende ska prövas i Sverige. Om ens ansökan är välgrundad. Man har inte AT-UND om man har fått ett beslut om avvisning som ska genomföras omedelbart. Källa: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Arbeta.html>

- ens anställningsvillkor vara på minst samma nivå som enligt svenska kollektivavtal eller vad som är brukligt inom branschen eller yrket i Sverige.⁵⁶
- man ska ha en anställning som gör det möjligt för dig att uppnå god försörjning. Det innebär att man måste ha en månadslön som uppgår till minst 80 procent av medianlönen. Baserat på aktuell medianlön är det nuvarande försörjningskravet för arbetstillstånd 27 360 kronor i månaden.⁵⁷

Om man tidigare har haft ett tidsbegränsat uppehålls- och arbetstillstånd och arbetade i Sverige innan man ansökte om asyl kan man inte få ett nytt arbetstillstånd medan man befinner sig i Sverige. I ett sådant fall måste man först lämna Sverige och ansöka om ett nytt arbetstillstånd.⁵⁸

För att få arbetstillstånd ska man uppfylla kraven för arbetstillstånd för **ett** arbete. Man kan inte ha två eller flera arbeten som tillsammans gör att kraven uppfylls.⁵⁹

Om detta regelverk har varit relevant för energibranschens kompetensförsörjning kan vi inte uttala oss om, eftersom det inte finns någon statistik kring detta.

Den 15/2–2024 presenterades Betänkande av Utredningen om en behovsprövad arbetskraftsinvandring (*Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. SOU 2024:15*). I den föreslår avskaffandet av det så kallade spårbytet. Detta innebär att möjligheten att ansöka om ett uppehållstillstånd för arbete och arbetstillstånd inifrån landet efter ett lagakraftvunnet avslagsbeslut på ansökan om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande i princip upphör. Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025.⁶⁰ Denna utredning och motiven till förslagen om ändringar presenteras i kommande avsnitt.

3.3 Utmaningar kring arbetstillstånd och förändringar framåt

3.3.1 Långa processer för arbetstillstånd har varit en utmaning för företag

Tidigare har det funnits kritik mot att processerna för att få arbetstillstånd är långa. Under 2022 ökade handläggningstiderna i vissa kategorier och sökande kunde få vänta över ett år på tillstånd. Det var stor skillnad mellan olika typer av ärenden. Den som sökte arbetstillstånd för första gången och den som sökte förlängt arbetstillstånd fick vänta olika länge. Att få beslut om förlängning tog betydligt längre tid, den genomsnittliga handläggningstiden i ett förlängningsärende var 220 dagar, medan ett förstagångsärende tog ungefär hälften så lång tid, i snitt 116 dagar, strax under fyra månader. 70 procent av förstagångsärendena tog kortare tid än fyra månader, medan över 60 procent av förlängningsärendena avgjordes efter mer än fyra månader.⁶¹

⁵⁶ I anställningsvillkoren ingår förutom lön även sjukförsäkring, livförsäkring, trygghetsförsäkring vid arbetsskada och tjänstepensionsförsäkring. Se: [Försörjningskrav för arbetstillstånd](#), Migrationsverket

⁵⁷ [Försörjningskrav för arbetstillstånd](#), Migrationsverket

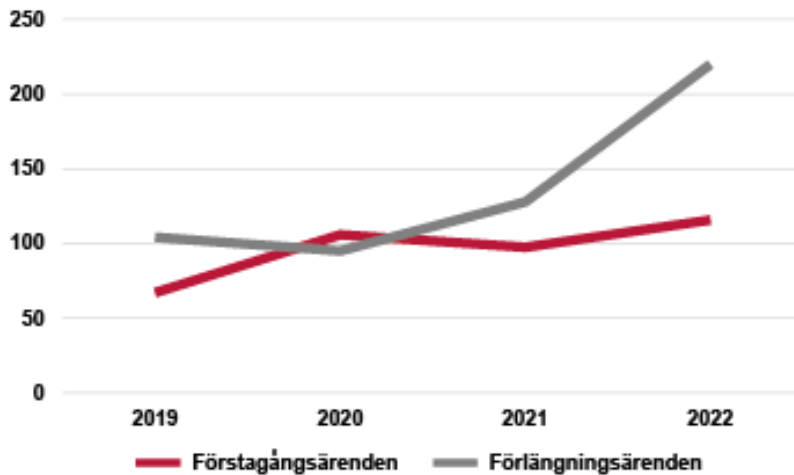
⁵⁸ [Före detta asylsökande som har fått arbete och vill ansöka om arbetstillstånd](#), Migrationsverket

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ [Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.](#), SOU 2024:15

⁶¹ [Hur lång tid tar det att få arbetstillstånd?](#), Migrationsverket (2024)

Figur 5. Genomsnittstiden i antal dagar för företagångsärenden och förlämningsärenden.

Källa: Migrationsverket

I en studie av Svenskt Näringsliv från 2023 framkommer exempelvis att en av de utmaningar som företagen möter när det gäller att attrahera, rekrytera och behålla personer är att tillståndsprocesserna är tids- och resurskrävande. Studien pekar på att långa handläggningstider för arbetstillstånd gör det svårare för företagen att rekrytera nödvändig kompetens från länder utanför EU/EES. Bland företagen som medverkade i studien uppger samtliga att långa handläggningstider hos Migrationsverket är en utmaning. De långa handläggningstiderna gör det alltså svårare för företagen att rekrytera nödvändig kompetens från länder utanför EU.⁶² I nästa stycke presenterar vi en ny modell som Migrationsverket implementerat i januari 2024, vilket innebär att de sorterar ansökningar om arbetstillstånd baserat på yrke och bransch. Detta skulle kunna förändra de långa processerna kring arbetstillstånd. Däremot vet vi inte hur systemet fallit ut i praktiken eftersom det just har implementerats.

Migrationsverkets nya modell för högkvalificerad arbetskraft kan gynna energibranschens kompetensförsörjning av bland annat ingenjörer och tekniker

I regleringsbrevet 2023 fick Migrationsverket i uppdrag att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring till Sverige. Syftet är att säkerställa att arbetsgivare inom högkvalificerade yrkessektorer får den arbetskraft de behöver i tid vilket ska bidra till ett konkurrenskraftigt Sverige. För att möta det uppdraget har Migrationsverket infört en ny modell för att hantera arbetstillståndsärenden. Modellen infördes i januari 2024 och innebär

⁶² [Företagens behov av internationell kompetens](#), Svenskt Näringsliv (2023)

ett nytt sätt att sortera ansökningar om arbetstillstånd, där service till arbetsgivare som rekryterar högkvalificerad arbetskraft ska prioriteras⁶³ och få snabba beslut.⁶⁴

Modellen ersätter en tidigare modell där arbetsgivare kunde certifiera sig för att få snabbare handläggning av sina ansökningar om arbetstillstånd. Till en början fungerade certifieringen som tänkt, men i takt med att fler arbetsgivare anslöt sig påverkades handläggningstiderna negativt.

Den nya modellen innebär att Migrationsverket sorterar ansökningar om arbetstillstånd baserat på yrke och bransch. Det blir också lättare att i ett tidigt skede skilja på beslutsklara ansökningar och ansökningar som behöver kompletteras. Detta ska leda till snabbare handläggning av kompletta ansökningar. Ansökningar från högkvalificerad arbetskraft som inte behöver kompletteras ska hanteras inom 30 dagar.

Migrationsverket har vid definiering av begreppet högkvalificerad arbetskraft utgått från definitionen av högkvalificerad som finns i standard för svensk yrkesklassificering, så kallade SSYK-koder. De koder som används för att urskilja högkvalificerad arbetskraft utifrån yrkesområden är SSYK-koderna 1–3 (SSYK 2012):

- Chefsyrken
- Yrken med krav på fördjupad högskolekompetens
- Yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande.⁶⁵

Exempelvis gäller detta ingenjörer och tekniker inom elektroteknik, civilingenjörer, specialister, forskare, doktorander, systemförvaltare, säkerhetsinspektörer, drifttekniker med flera. Det innebär, om målet om 30 dagar uppnås, att dessa yrken inom energibranschen gynnas av den nya modellen.

3.3.2 Uppdrag om stärkt samordning kopplat till Sveriges möjligheter att attrahera högkvalificerad internationell kompetens kan gynna energibranschen

Regeringen tog i februari 2024 beslut om att ge i uppdrag åt Arbetsförmedlingen, Business Sweden, Försäkringskassan, Migrationsverket, Statistiska Centralbyrån, Skatteverket, Statens servicecenter, Svenska institutet, Tillväxtverket, Universitets- och högskolerådet och Verket för innovationssystem att i samverkan identifiera och adressera problem kopplade till att attrahera, etablera och behålla högkvalificerad internationell kompetens och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sveriges konkurrenskraft i Sverige samt att stärka samordningen av statliga myndigheters processer och arbete på detta område. Uppdraget ska samordnas och rapporteras av Tillväxtverket.

Målet med uppdraget är att myndigheternas insatser ska bli bättre samordnade och förutsägbara samt utgöra en effektiv helhet i frågor som rör individens etablering och Sveriges/regioners attraktionskraft för att behålla internationell kompetens.

Inom ramen för uppdraget ska myndigheterna etablera en långsiktig samverkan som säkerställer att de utifrån sina ansvarsområden bidrar till en effektiv och sammanhängande

⁶³ Den extra servicen till arbetsgivare som rekryterar högkvalificerad arbetskraft gäller inte arbetsgivare inom branscher där Migrationsverket tillämpar högre utredningskrav för att motverka fusk och människoexploatering. Företag som är nystartade och har varit aktiva i mindre än 12 månader kan få extra stöd inför rekrytering av högkvalificerad arbetskraft. Däremot kan de inte förvänta sig beslut inom 30 dagar, eftersom nystartade företag kräver extra utredning.

⁶⁴ [Högkvalificerad arbetskraft står i fokus med nytt arbetssätt](#), Migrationsverket (2023).

⁶⁵ Ibid.

helhet, från attraktion till etablering av individer med efterfrågad kompetens. Myndigheterna ska även identifiera svaga länkar och problem i systemet, från attraktion till etablering, och verka för att lösa dessa. Myndigheternas samverkan ska även bidra till att underlätta regionernas och kommunernas arbete att attrahera och etablera inflyttad utländsk arbetskraft och deras familjer.

Skälet till beslutet beskrivs vara de omfattande ny- och omställningssatsningar som pågår på flera platser i landet, exempelvis nyindustrialisering kopplad till fossilfri produktion och elektrifiering i Norrbottens och Västerbottens län. I beslutet beskrivs att den kraftfulla expansion som pågår kommer ställa krav på inflyttning av kompetens från andra länder.

Både näringsliv och offentliga aktörer uttrycker i olika sammanhang önskemål om en tydligare nationell styrning och samordning för att underlätta att attrahera och behålla internationell kompetens. Vidare uttrycker regionala och kommunala aktörer ett behov av effektivare stöd från nationella myndigheter för att de ska kunna underlätta för individen att komma in i samhället.

I beslutet beskrivs vidare att många andra länder idag arbetar offensivt och avsätter omfattande resurser för att attrahera utländsk arbetskraft med efterfrågad kompetens till sina länder. Frågan har bland annat lyfts inom EU som central för att nå målen i EU:s Innovationsagenda.⁶⁶

3.3.3 Förslag som främjar invandring av högkvalificerad arbetskraft kan gynna energibranschen

I februari 2024 presenterades Betänkande av Utredningen om en behovsprövad arbetskraftsinvandring (*Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. SOU 2024:15*). Utredarna har haft ett uppdrag som innefattar ett flertal olika frågor på arbetskraftsinvandringsområdet. Den övergripande målsättningen har varit dels att skärpa villkoren för arbetskraftsinvandring, dels att främja invandring av högkvalificerad arbetskraft.⁶⁷

I utredningen ges förslag på åtgärder som främjar den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen. De åtgärder som skulle kunna vara relevant för energibranschen är:

1. **En förlängd tillståndstid för EU-blåkort.** Utredningen föreslår att tillståndstiden för EU-blåkort ska utökas från högst två till högst fyra år.
2. **Nyfödda barn till innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd ska kunna få uppehållstillstånd inifrån Sverige.** Det som idag gäller för familjemedlemmar till exempelvis forskare eller EU-blåkortsinnehavare är att deras uppehållstillstånd ska beviljas innan inresa till Sverige. Det innebär att personerna kan behöva lämna Sverige om de får barn under sin vistelse för att ansöka om uppehållstillstånd för barnet. För att göra det möjligt för ett nyfött barn att få uppehållstillstånd i Sverige föreslår utredningen att ett undantag införs som innebär att uppehållstillstånd för ett barn som har fötts i Sverige och vars anknytningsperson är förälder till barnet och sammanbor med barnet i Sverige får sökas inifrån landet.
3. **En utökad möjlighet att kunna få ansöka om uppehållstillstånd för forskning och studier på forskarnivå inifrån Sverige.** I dag kan en forskare eller student som har ett uppehållstillstånd för att söka arbete eller undersöka förutsättningarna

⁶⁶ [Uppdrag om att stärka samordning kopplad till Sveriges möjligheter att attrahera och behålla högkvalificerad internationell kompetens och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sveriges konkurrenskraft, KN2024/00521](#)

⁶⁷ [Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m., SOU 2024:15](#)

för att bedriva näringsverksamhet efter slutförd forskning eller slutförda studier inte ansöka om ett uppehållstillstånd för forskning eller studier på forskarnivå inifrån Sverige. Utredningen föreslår att dessa grupper ska undantas från huvudregeln att ett tillstånd måste sökas och beviljas före inresan i landet. På detta sätt behöver de inte lämna Sverige om de får en tjänst inom forskning eller studier på forskarnivå.

4. **Ett undantag från förslaget lönekrav för utlänningar som innehar uppehållstillstånd för forskning, studier m.m.** För att underlätta för utlänningar som har uppehållstillstånd för forskning, forskning vid rörlighet för längre vistelse, studier inom högre utbildning, praktik med anknytning till högre utbildning eller uppehållstillstånd efter slutförd forskning eller slutförda studier att få ett arbetstillstånd i Sverige, föreslår utredningen att dessa grupper ska undantas från lönekravet. För att systemet inte ska kunna missbrukas föreslår utredningen att för att en utlänning som har ett uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning ska få undantas ska det krävas att utlänningen har slutfört en högskoleutbildning som avser studier som motsvarar minst två terminer och att utlänningen har ett examensbevis eller utbildningsbevis som avser den slutförda utbildningen. I stället för lönekravet i nivå med medianlönen föreslås att lönen för att dessa grupper ska kunna beviljas arbetstillstånd minst ska uppgå till den lägsta månadslön som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. Alternativt en lön motsvarande hälften av medianlönen.⁶⁸

Vi kan konstatera att förslagen främst berör forskare, således även forskare inom energibranschen. Förslagen berör även de med EU-Blåkort, vilket vi i avsnitt 3.2.4 konstaterat är förhållandevis få individer.

Vilka konsekvenser förslagen får för kompetensförsörjningen inom energibranschen är inget vi har kunnat identifiera. Rimligtvis bör en förlängd tillståndstid för EU-blåkort påverka handläggningstiden för korten. Däremot har vi konstaterat att dessa används i begränsad omfattning.

Gällande punkt 2 och 3 ser vi att dessa förslag kan underlätta för utländska forskare som befinner sig i Sverige, och därmed i förlängningen göra det mer attraktivt att forska i Sverige, eftersom man kan undvika att behöva lämna landet för att ansöka om uppehållstillstånd. Att vårdnadshavare till nyfödda barn som är innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd ska få ansöka om uppehållstillstånd inifrån Sverige innebär att bebisar inte längre skulle riskera att utvisas, vilket tidigare har väckt viss medial uppmärksamhet.⁶⁹

3.3.4 Förslag på ytterligare en höjning av försörjningskravet kan missgynna energibranschens kompetensförsörjning

För att skärpa villkoren för arbetskraftsinvandring föreslår utredningen bland annat krav på en lön i nivå med medianlönen för att beviljas arbetstillstånd i Sverige, men med möjlighet att göra undantag från lönekravet för vissa yrken⁷⁰. I dagens löner innebär det att man måste ha en månadslön som uppgår till 34 200 kronor, i stället för 27 360 kronor i månaden som är

⁶⁸ [Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.](#), SOU 2024:15. Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025.

⁶⁹ Se exempelvis [Nyfödda forskarbarn riskerar utvisning](#), Paragraf (2023)

⁷⁰ För att inte Sverige ska riskera kompetensbrist föreslås att lönekravet inte ska gälla yrken där det bedöms finnas behov som inte kan tillgodoses med arbetskraft i Sverige eller yrke där det bedöms finnas behov som inte kan tillgodoses med arbetskraft i en viss del av Sverige. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om undantag från lönekravet. För de yrken som undantas ska i stället gälla att utlänningens lön minst ska uppgå till den lägsta månadslön som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen

dagens värde (80 procent av medianlönen). Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025.

Vad detta får för konsekvenser för energibranschens kompetensförsörjning är svårt att svara på. I en rapport från Svenskt Näringsliv beskrivs att elva procent av arbetstillstånden 2023 låg inom spannet 80–100 procent av medianlönen, vilket är den grupp som skulle påverkas av de skärpta kraven. 16 procent av arbetstillstånden inom det spannet var för yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande inom teknik eller yrken med krav på fördjupad högskolekompetens inom naturvetenskap och teknik (civilingenjörer med flera). På listan fanns även yrken såsom process- och maskinoperatörer, byggnads- och anläggningsyrken och IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare med fler, som kan vara viktiga för den gröna omställningen. Dessa yrkeskategorier utgjorde 27 procent av arbetstillståndet inom spannet.⁷¹ Företagen som anställer den utländska personalen i spannet 80–100 procent av medianlönen lär sannolikt delvis reagera på skärpningen av lönekraven genom att höja lönerna till ovanför en eventuell ny gräns. Så det effekten av förändringen skulle sannolikt bli mindre än vad som anges ovan.

⁷¹ [Samhällsekonomiska konsekvenser av ett höjt löneolv för arbetskraftsinvandrare](#), Svenskt näringsliv (2024).

4 Utländska studenter och doktorander i Sverige

I detta kapitel presenteras statistik över beviljade tillstånd för studier i Sverige, vilka regler som finns för att studera i Sverige och för att få stanna i Sverige efter studierna. Avslutningsvis presenteras utmaningar kring regelverken och förändringar framåt.

4.1 Statistik över utländska studenter och doktorander

4.1.1 Kostnader för att studera i Sverige

För EU/EES-studenter är högre utbildning i Sverige oftast avgiftsfri, eftersom de behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Det innebär att de inte behöver betala terminsavgifter vid statliga universitet och högskolor. För studenter från länder utanför EU/EES kan dock terminsavgifterna vara betydande. De exakta kostnaderna varierar mellan olika universitet och program. Enligt Universitetskanslersämbetets (UKÄ) senaste sammanställning från 2016 var genomsnittskostnaden 129 000 kronor per läsår.⁷²

4.1.2 Uppehållstillstånd för högre utbildning och forskarstudier

Antalet beviljade uppehållstillstånd för individer som avser att ägna sig åt högre utbildning i Sverige har fluktuerat under de senaste åren. År 2019 beviljades närmare 10 000 tillstånd, en siffra som sjönk till 5 700 år 2020, påverkat av den globala pandemin. Sedan 2021 har det varit en stadig ökning och år 2023 var det 8 900 som beviljades uppehållstillstånd för högre studier.

För doktorander⁷³ har antalet beviljade uppehållstillstånd varit relativt stabilt, med en liten minskning från 923 år 2019 till 746 år 2022. År 2023 noteras en uppgång till 891 beviljade tillstånd.⁷⁴

Tabell 6. Beviljade uppehållstillstånd för studier för icke EU/EES-medborgare.

Beviljade uppehållstillstånd	Högre utbildning	Doktorander
2019	9 833	923
2020	5 722	829
2021	7 718	814
2022	8 333	746
2023	8 902	891

Källa: Migrationsverket

⁷² [Studieavgifter](#), Universitetskanslersämbetet. Kostnaderna har sedan dess ökat. Exempelvis kostar

⁷³ En doktorand är en person som är inskriven i ett doktorandprogram på ett universitet med målet att uppnå en doktorsexamen. Doktorander genomför forskning under handledning av en eller flera handledare och måste vanligtvis genomföra en omfattande studie som leder till en avhandling eller doktorsavhandling.

⁷⁴ [Statistik om studier](#), Migrationsverket

4.1.3 Handläggningstider för uppehållstillstånd är längre för doktorander

För förstagångsansökningar om uppehållstillstånd för högre studier och doktorander har Migrationsverket hanterat 75 procent av de nyligen avslutade ärendena inom sex månader för högre studier och mellan sex och nio månader för doktorander.⁷⁵

Tabell 7. Behandlingstider för förstagångsansökningar.

Förstagångsansökningar	75% har fått beslut inom
Högre studier	6 månader
Doktorander	6-9 månader

Källa: Migrationsverket

När det gäller ansökningar om förlängning av uppehållstillstånd har 75 procent av de avslutade ärendena för både högre studier och doktorander fått beslut inom åtta månader. För doktorander som ansöker om permanent uppehållstillstånd har motsvarande siffra varit tio månader.⁷⁶

Tabell 8. Behandlingstider för förlängt uppehållstillstånd.

Förlängt tillstånd	75% har fått beslut inom
Högre studier	8 månader
Doktorander	8 månader
Doktorander som söker permanent uppehållstillstånd	10 månader

Källa: Migrationsverket

4.1.4 Majoriteten av utländska doktorander antas inom naturvetenskap och teknik

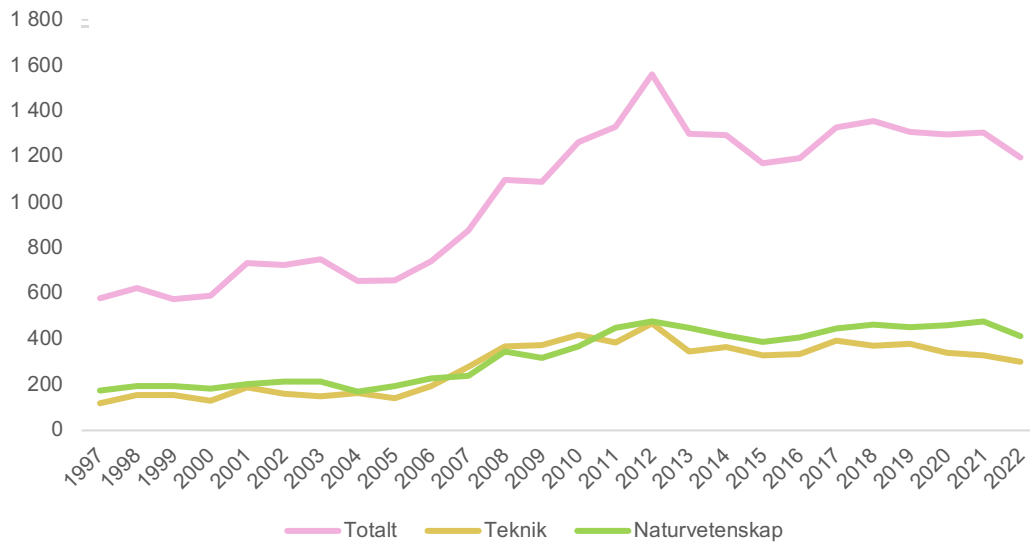
Majoriteten av de utländska doktorandnybörjarna, inklusive EU/EES-medborgare, har antagits inom områdena naturvetenskap och teknik vid svenska universitet och högskolor. Denna tendens har varit stabil över det senaste decenniet, med en genomsnittlig andel på över 60 procent. År 2022 registrerades totalt 1 195 utländska doktorandnybörjare, varav 413 inom naturvetenskap och 302 inom teknik. Antalet ökade kraftigt från 2005 till 2012.⁷⁷

⁷⁵ [Tid till beslut](#), Migrationsverket

⁷⁶ [Ibid.](#)

⁷⁷ [Antal doktorandnybörjare 2022](#), UKÄ

Figur 6. Antal utländska doktorandnybörjare per år.

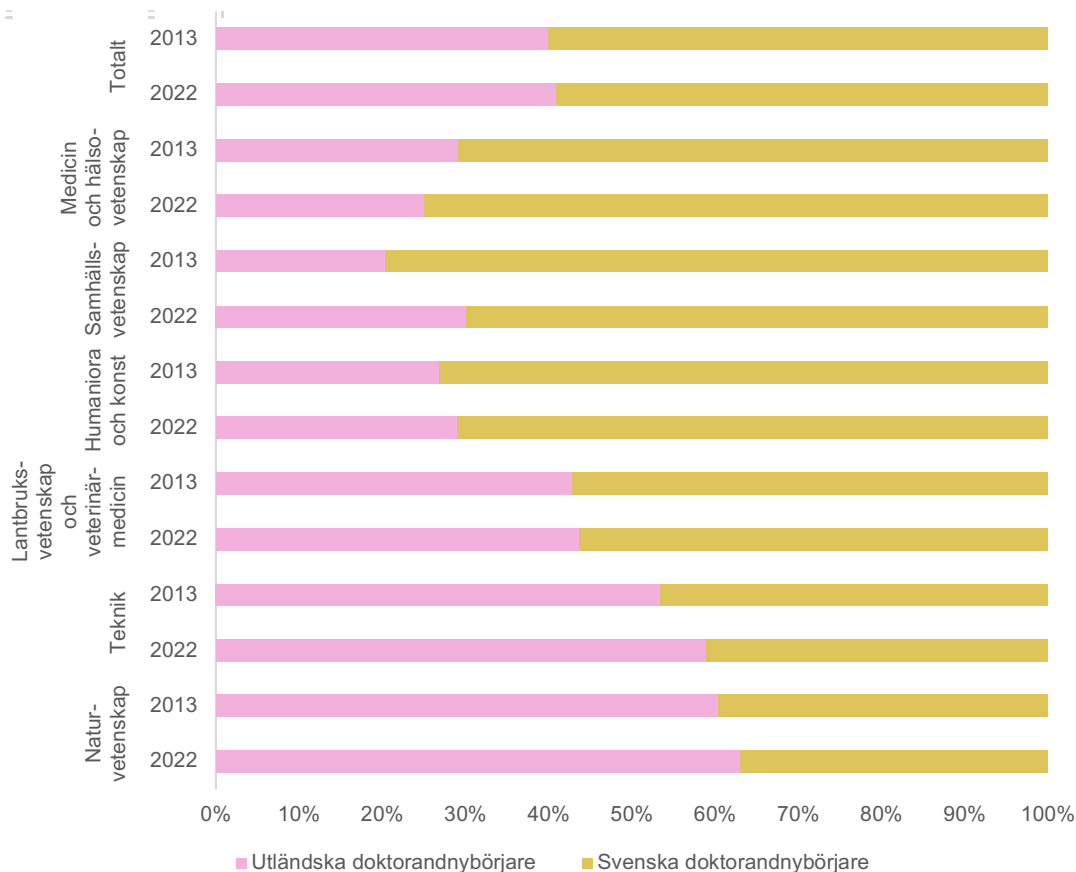

Källa: Universitetskanslerämbetet

Fördelningen mellan utländska och svenska doktorandnybörjare varierar mellan de olika forskningsämnesområdena. Högsta antalet och andelen utländska nybörjare fanns 2022 inom naturvetenskap samt inom teknik. Inom dessa forskningsämnesområden var det 413 respektive 302 utländska nybörjare 2022, vilket motsvarar 63 procent respektive 59 procent av nybörjarna.⁷⁸

⁷⁸ [Dimensionering av utbildning på forskarnivå \(uka.se\)](https://uka.se)

Figur 7. Andel utländska och svenska doktorandnybörjare totalt och per forskningsämnesområde, 2013 och 2022.

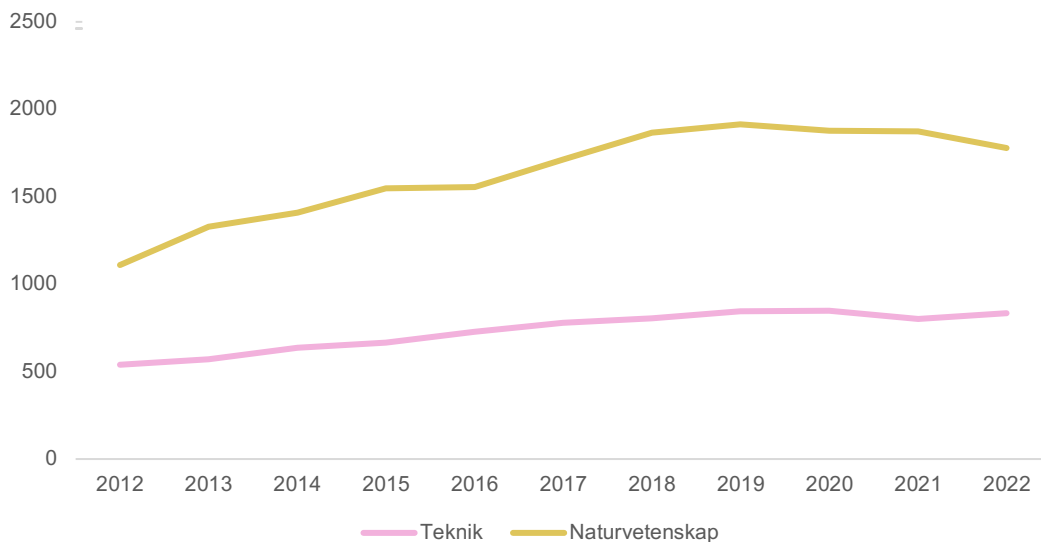
Källa: Universitetskanslersämbetet

4.1.5 Mer än hälften av de internationellt rekryterade forskarna är inom naturvetenskap och teknik

Bland de internationellt rekryterade forskarna vid svenska lärosäten återfinns mer hälften inom naturvetenskap och teknik. Denna trend har varit konsekvent, med en genomsnittlig andel som överstiger 50 procent. Under 2022 uppgick det totala antalet internationellt rekryterade forskare till 4 999, varav 1 777 inom naturvetenskap och 833 inom teknik.⁷⁹

⁷⁹ [Antal internationellt rekryterade forskare 2022, UKÄ](#)

Figur 8. Internationellt rekryterade forskare.

Källa: Universitetskanslersämbetet

4.2 Regler för studier i Sverige

Detta avsnitt handlar om reglerna för medborgare utanför EU/EES. Som EU/EES-medborgare har man rätt att arbeta, studera eller bo i Sverige utan uppehållstillstånd. Rätten för EU/EES-medborgare att vistas i Sverige utan uppehållstillstånd kallas uppehållsrätt. Man har uppehållsrätt om man till exempel är arbetstagare, egen företagare, studerar eller har tillräckliga medel för sin försörjning. Som EU/EES-medborgare har man rätt att börja arbeta eller studera direkt efter att man har kommit till Sverige.⁸⁰

För att studera i Sverige som medborgare utanför EU/EES i mer än 90 dagar behövs ett uppehållstillstånd. Det finns tre olika typer av uppehållstillstånd. Uppehållstillstånd för:

- högre utbildning
- uppdrags- eller specialiseringsutbildning
- övriga studier⁸¹

Ett uppehållstillstånd för **högre utbildning** är för de som ska studera på universitet, högskola, yrkeshögskola eller folkhögskola på eftergymnasial nivå. För att få uppehållstillstånd för högre studier krävs:

- ett giltigt pass
- att man blivit antagen till studier på heltid på ett program eller kurser som kräver närvaro vid en högre utbildning
- att man har betalat eventuella studieavgifter innan man skickar in ansökan
- att man kan försörja sig under den tid som man ansöker uppehållstillstånd för

⁸⁰ [Arbeta, studera eller bo i Sverige för EU/EES-medborgare](#), Migrationsverket

⁸¹ [Studera i Sverige](#), Migrationsverket

- att man har, eller har ansökt om, en heltäckande sjukförsäkring.⁸²

De typer av utbildningar som kan ligga till grund för ett uppehållstillstånd för **uppdrags- eller specialiseringsutbildningar** är en uppdragsutbildning enligt förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor, eller en specialiseringsutbildning för läkare eller tandläkare som förutsätter ett sådant särskilt förordnande som avses i 4 kap. 4 § patientsäkerhetslagen (2010:659). För att få uppehållstillstånd för uppdrags- eller specialiseringsutbildningar krävs:

- ett giltigt pass
- att man ska delta vid en utbildning på heltid som kräver närvaro i Sverige
- att man kan försörja sig under den tid som man söker uppehållstillstånd för
- att man har, eller har ansökt om, en heltäckande sjukförsäkring
- att man visar att man har gjort godtagbara framsteg i sin utbildning (endast om man ansöker om förlängning av ett tidigare tillstånd).⁸³

Övriga studier kan till exempel vara utbytesstudier på gymnasium, studier som inte leder till en examen eller fortutbildningar för behörighet till högskoleutbildning. Man kan normalt inte få uppehållstillstånd för studier som kräver att man är fast bosatt i Sverige, till exempel studier på Komvux eller SFI (Svenska för invandrare). Uppehållstillstånd kan inte ges för studier på grundskolenivå. Man kan bara få uppehållstillstånd för gymnasiestudier om det gäller ett internationellt utbyte eller IB-utbildning (International Baccalaureate) på gymnasial nivå.

För att få uppehållstillstånd för övriga studier krävs:

- ett giltigt pass
- att man är antagen till heltidsstudier
- att man har en heltäckande sjukförsäkring som gäller i Sverige
- att man har tillräckligt med pengar för att kunna försörja sig under den tid som man söker uppehållstillstånd för
- ett medgivande från sina vårdnadshavare om man är under 18 år.⁸⁴

Försörjningskravet för samtliga uppehållstillstånd är minst 10 314 kronor per månad för ansökningar som kommit in till Migrationsverket den 1 januari 2024 eller senare. Försörjningskravet innebär att man måste visa att man har pengar tillgängliga genom antingen egna banktillgångar, stipendium, studiemedel från hemlandet, sponsor (får i regel inte vara en privatperson) eller inkomst från anställning.

Om man kan visa att man får fri bostad och/eller mat genom anordnaren eller en organisation som arbetar för internationellt utbyte, kan beloppet per månad minskas. Månadsbeloppet minskas med 2 865 kronor per månad för fri mat och 4 584 kronor per månad för fri bostad.⁸⁵

⁸² [Studera vid högre utbildning](#), Migrationsverket

⁸³ [Delta i uppdrags- eller specialiseringsutbildning](#), Migrationsverket

⁸⁴ [Uppehållstillstånd för övriga studier](#), Migrationsverket

⁸⁵ Ibid.

4.3 Regler för att stanna i Sverige efter studier

4.3.1 Uppehållstillstånd för att söka arbete efter studier

De som har uppehållstillstånd för studier vid en högskoleutbildning i Sverige och har slutfört sina studier i Sverige kan få uppehållstillstånd för att söka arbete eller undersöka möjligheterna att starta eget företag. Uppehållstillståndet gäller i tolv månader. Tillståndet går inte att förlänga.

För att få uppehållstillstånd efter studier krävs att:

- man lämnar in ansökan innan nuvarande tillstånd går ut
- man har ett pass som är giltigt hela den tid man tänker vara i Sverige
- man har slutfört en högskoleutbildning som varat i minst två terminer (alla kurser ska vara godkända).
- det senaste uppehållstillståndet ska ha varit ett uppehållstillstånd för högre utbildning i Sverige.⁸⁶
- man planerar att söka arbete eller undersöka möjligheterna att starta eget företag
- man kan försörja sig under den tid man söker uppehållstillstånd för
- man ska ha, eller ha ansökt om, en heltäckande sjukförsäkring som gäller vid vård i Sverige.

Försörjningskravet är minst 10 314 kronor per månad för de som har ansökt den 1 januari 2024 eller senare.

Har man familj kan även denna ansöka om uppehållstillstånd. För att ens familj ska kunna få uppehållstillstånd krävs att den sökande får uppehållstillstånd efter avslutade studier, att familjen har giltiga pass samt familjens försörjning är ordnad under hela den planerade tiden i Sverige. Försörjningskravet under hela vistelsetiden är 4 297,50 kronor per månad för make, maka eller sambo och 2 578,50 kronor per månad för varje barn.⁸⁷

4.3.2 Permanent uppehållstillstånd för doktorander

De som har bott i Sverige med uppehållstillstånd för studier på forskarnivå i sammanlagt fyra år under de senaste sju åren, och har anställning eller eget företag i Sverige, kan få permanent uppehållstillstånd. Studier på forskarnivå är studier som ska leda till en licentiatexamen, konstnärlig licentiatexamen, doktorsexamen eller en konstnärlig doktorsexamen. För att få permanent uppehållstillstånd krävs att:

- man har bott i Sverige med uppehållstillstånd för studier på forskarnivå och/eller uppehålls- och arbetstillstånd som arbetstagare i sammanlagt fyra år under de senaste sju åren
- man planerar att bo i Sverige
- man kan försörja sig via anställning eller eget företag
- att man lever ett skötsamt liv.

Försörjningskravet innebär att man måste kunna försörja sig själv genom inkomster från anställning eller eget företag, eller en kombination av anställning och eget företag. Man

⁸⁶ Man kan också ha haft ett uppehållstillstånd för mobilitetsstudier utfärdat av ett annat EU-land där minst två terminer av utbildningen har skett i Sverige. För mer info: [Uppehållstillstånd för att söka arbete efter studier](#), Migrationsverket

⁸⁷ [Uppehållstillstånd för att söka arbete efter studier](#), Migrationsverket

måste kunna visa att försörjningen är varaktig. Det innebär att man måste ha en fast anställning, eller en visstidsanställning om minst 18 månader från den dag som Migrationsverket fattar beslut i ärendet. En provanställning kan i vissa fall godkännas, men det görs alltid en individuell bedömning.

Egenföretagare måste visa att företaget har realistiska företagsplaner och en stabil ekonomi, så att man kan förväntas försörja sig på vinsten i minst 18 månader från den dag som Migrationsverket fattar beslut i ärendet.

Inkomsten efter skatt måste vara 6 090 kronor per månad år 2024 för en ensamstående vuxen, efter att boendekostnaden är betalad varje månad. Summan är beräknad täcka bland annat mat, kläder, hygien, telefon, el och försäkringar. Om man har ett barn som man inte bor med men som man betalar underhållsbidrag för, måste inkomsten även räcka till underhållsbidraget.

Inkomster som inte räknas är inkomster från:

- en familjemedlem
- förmögenhet eller avkastning från kapital
- a-kassa eller aktivitetsersättning
- olika former av bidrag eller stipendium
- en subventionerad anställning (då till exempel Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen betalar hela eller delar av lönen).

Pension räknas inte heller som inkomst, men den som har pension kan däremot vara undantagen från kravet på att försörja sig själv.

Det ställs vidare krav på den som söker permanent uppehållstillstånd att man kommer att **leva ett skötsamt liv**. För att kunna bedöma det undersöker Migrationsverket hur man har levt hittills, till exempel om man är dömd eller misstänkt för något brott i Sverige eller utomlands. Det finns inga detaljerade regler om vilka typer av brott eller hur långa straff som kan hindra en person från att bli beviljad permanent uppehållstillstånd.

Det handlar inte enbart om grov och allvarlig brottslighet, även mindre grov brottslighet kan vara ett hinder om man samtidigt har misskött sig på andra sätt.

Om det går att misstänka att en person inte kommer att leva på ett skötsamt sätt i framtiden, väger Migrationsverket de misstankarna mot den sökandes skäl för att få permanent uppehållstillstånd. De tar hänsyn till på vilket sätt man har misskött sig och hur länge sen händelserna var. Undantag från kravet på skötsamhet görs endast för barn under 15 år.⁸⁸

4.3.3 Studenter som fått arbete kan ansöka om arbetstillstånd

Om man har ett uppehållstillstånd för studier vid ett universitet eller högskola får man arbeta under den tid tillståndet gäller. Om man vill arbeta i Sverige efter avslutade studier behöver man ett arbetstillstånd. För att ansöka om arbetstillstånd utan att lämna landet krävs:

- ett uppehållstillstånd för studier på universitet eller högskola, eller uppehållstillstånd för att söka arbete i Sverige
- ansökan om arbetstillstånd innan uppehållstillståndet går ut
- att man har klarat minst 30 högskolepoäng eller genomfört en termins forskarutbildning i Sverige.

⁸⁸ [Permanent uppehållstillstånd för doktorander](#), Migrationsverket

För att man ska kunna få arbetstillstånd medan man är i Sverige måste alla kraven ovan vara uppfyllda. I annat fall ska man ansöka från sitt hemland eller från det land utanför Sverige man har tillstånd att bo. För att få arbetstillstånd ska man uppfylla kraven som beskrivits i avsnitt 3.2 kopplat till kraven för arbetstillstånd.

4.4 Utmaningar kopplat till att studera eller stanna kvar efter studier och förändringar framåt

4.4.1 Långa väntetider på uppehållstillstånd försvårar för studenterna

Vi har tidigare i rapporten konstaterat att 75 procent av alla som ansökt om uppehållstillstånd för högre studier har fått beslut inom 6 månader och för doktorander är tiden 6-9 månader. Detta kan jämföras med strax under fyra månader som är tiden för ett arbetstillstånd.

När det gäller ansökningar om förlängning är tiderna dessutom ännu längre, 75 procent av de avslutade ärendena för både högre studier och doktorander fått beslut inom åtta månader. Program på avancerad nivå är oftast på två år, men studenterna får trots det bara uppehållstillstånd för ett år i taget och måste därför söka förlängning av tillståndet efter ett års studier.

I en artikel i SVT från 2022 beskrivs att Universiteten och högskolorna anser att Migrationsverkets långa handläggningstider försvårat möjligheten för antagna studenter att kunna påbörja sin utbildning i tid. Nedan presenteras ett antal exempel från artikeln kring utmaningarna.

Vi har aldrig sett ett sådant här år tidigare. Vi har en situation där över en fjärdedel av de studenter universitetet antagit och som har betalt för sina utbildningar har resulterat i en återbetalning. Vi har fullt förtroende för utlandsmyndigheterna, och Migrationsverket, men det är uppenbart att i år har det inte fungerat så som det skulle. - Uppsala universitet.

Migrationsverkets långa handläggningstider har definitivt skapat mycket stress bland antagna utomeuropeiska studenter. 120 ansökningar om återbetalning, fler än förra året. - Linköpings universitet

Vi har också märkt av att Migrationsverkets långa handläggningstider försvårat möjligheten för antagna studenter att kunna påbörja sin utbildning i tid. Det märks inte minst i antalet återbetalningar som är nästan tre gånger fler än normalt, tidigare har det varit cirka 50 stycken. - Stockholms universitet

I artikeln beskrivs att förutom de kortsiktiga konsekvenserna för studenterna så finns oro för att det ska skada Sveriges anseende som studiedestination.⁸⁹

I en artikel i SVT från 2023 konstaterar Migrationsverket att man är medveten om problemet med långa väntetider för uppehållstillstånd för utländska studenter som sökt till högskolor och universitet runt om i landet. I artikeln beskrivs att åtgärder vidtagits för att komma till rätta med problemet inför höstterminen 2023 genom att utöka bemanningen för att klara av fler ansökningar. Migrationsverket beskriver att de ser en viss ökning i handläggningstid för vissa typer av ansökningar där Migrationsverket misstänker att den sökande inte har för avsikt att

⁸⁹ [Sena uppehållstillstånd stoppar utländska studenter på Mälardalens Universitet: "Kan skada vårt anseende". SVT \(2022\)](#)

studera i Sverige. Det innebär att Migrationsverket gör fördjupade kontroller av ansökan, vilket kan innebära att enskilda ärenden tar längre tid att handlägga.⁹⁰

4.4.2 Problem med uppehållstillstånd är en av anledningarna till att utländska studenter och doktorander lämnar Sverige

I en studie från Svenskt Näringsliv från 2021 uppges att tre av fyra utländska mastersstudenter vill stanna i Sverige efter examen, men att det i praktiken bara är tre av tio som stannar kvar. Några av anledningarna till att den stora majoriteten utländska studenter lämnar Sverige inom relativt kort tid efter examen uppges i rapporten vara:

- **Problem med uppehållstillstånd före, under och efter studierna.** Många studenter har problem att få uppehållstillstånd innan studierna påbörjas samt med att få uppehållstillstånd efter att studierna är avslutade. Program på avancerad nivå är oftast på två år, men studenterna får trots det bara uppehållstillstånd för ett år i taget och måste därför söka förlängning av tillståndet efter ett års studier.
- **Brist på kontakter i arbetslivet.** Frånvaro av relationer med arbetsgivare, samt otillräckliga möjligheter till praktik, medför att internationella studenter har svårt att hitta arbete trots sin höga utbildningsnivå. Svenska lärosäten ligger lågt i jämförelse med andra länder vad gäller samverkan och stöd för att hjälpa internationella studenter på arbetsmarknaden.⁹¹

Ser vi till doktoranderna visar uppgifter från Universitetskanslersämbetet (UKÄ) att andelen doktorander som var kvar i Sverige tre år efter examen år 2013 var cirka 40 procent. Därefter ökade andelen till 54 procent 2015. Motsvarande ökning finns både ett och fem år efter examen. 2017 var drygt 65 procent kvar ett år efter examen. Trenden är alltså att en ökande andel av de utländska doktoranderna stannar i Sverige.⁹² I en studie från Svenskt Näringsliv från 2021 uppges ett antal förklaringar till att de utländska doktoranderna lämnar Sverige efter examen:

- **Komplicerat regelverk.** Sverige har ett komplicerat system för hantering av uppehålls- och arbetstillstånd, vilket påverkar möjligheterna för nyexaminerade att stanna i Sverige. Det handlar exempelvis om långa handläggningstider, oförutsägbara beslut och svårbegripliga regler.
- **Svårt att uppfylla nya krav.** Den 20 juli 2021 trädde ändringar i utlänningslagen i kraft. Det infördes ett försörjningskrav som villkor för att kunna beviljas ett permanent uppehållstillstånd. Detta innebär enligt Migrationsverkets tillämpning krav på en tillsvidareanställning eller visstidsanställning om minst 18 månader räknat från prövningstillfället. Det är dock många anställningar inom såväl näringslivet som akademien som inte uppfyller kraven.⁹³
- **Låga lönenivåer.** Låga lönenivåer till följd av små löneskillnader i Sverige uppges vara en bidragande faktor till att disputerade söker sig till andra länder med högre lönenivåer.

⁹⁰ [Migrationsverket om väntetiderna för utländska studenter: "Uppdrag vi måste klara av"](#), SVT (2023)

⁹¹ [Utländska mastersstudenter och doktorander lämnar Sverige](#), Svenskt Näringsliv (2021)

⁹² [UKÄ: Allt fler utländska doktorander stannar i Sverige](#), Universitetslärares (2021)

⁹³ 2023 kom däremot en dom som innebär att en sammantagen bedömning behöver göras när Migrationsverket prövar om en anställnings framåtsyftande varaktighet uppfyller försörjningskravet. I praktiken innebär detta att kravet på en anställnings varaktighet minskar från 18 månader till ett år. Migrationsöverdomstolen betonar dock att en sammantagen bedömning behöver göras utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet, och att man i den bedömningen till exempel behöver ta hänsyn till hur länge man arbetat hos sin arbetsgivare. Källa: [Dom från Migrationsöverdomstolen om kortare anställningsperiod för permanent uppehållstillstånd](#), EY (2024)

- **Utmaningar att få ett arbete.** Många utländska akademiker har generellt svårt att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden. Brist på viktiga kontakter med övriga samhället och brist på svensk kulturell kompetens kan vara anledningar som påverkar. Vidare finns viss brist på kännedom om rekryteringsprocesser och svensk arbetsmarknad, vilket gör att utländska studenter och doktorander har andra behov av stöd än inhemska studenter när det gäller etablering på arbetsmarknaden. Avslutningsvis tar svenska lärosäten traditionellt relativt lite ansvar för att stödja studenter ut till arbetslivet, både vad gäller kontakter och karriärstart.⁹⁴

4.4.3 Samverkansgrupp för att göra det enklare att studera i Sverige och motverka missbruk av uppehållstillstånd

2018 startade fem lärosäten tillsammans med Migrationsverket ett femårigt pilotprojekt med syftet att ge bättre förutsättningar för rekrytering av internationell talang och spetskompetens som Sverige och lärosätena behöver. Sedan 1 januari 2023 har Migrationsverket och lärosätena också fått ett uppdrag från regeringen att arbeta tillsammans med detta.

Samverkansgruppen Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Migrationsverket har enats om att samarbeta kring åtgärder för att göra det så smidigt och enkelt som möjligt för den som har avsikt att studera och behöver uppehållstillstånd för studier, samt för att motverka missbruk av uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning. Samverkansgruppen har gjort en kartläggning av migrationsverksprocessen för att identifiera var flaskhalsarna finns, som gör att handläggningstiderna är långa.

Samverkansgruppen har tagit fram en lång rad prioriterade åtgärder som de nu arbetar med att genomföra tillsammans. De har en lista för prioriterade åtgärder för att förkorta väntetider för uppehållstillstånd för studier⁹⁵, och en för att motverka missbruk⁹⁶.

Hittills har samverkansgruppens fokus varit på studenter och under 2024 kommer de ta fram nya åtgärdsförslag för att förbättra forskarnas situation. Nedan ges två exempel på åtgärder som planeras genomföras för att göra det så smidigt och enkelt som möjligt för den som har avsikt att studera och behöver uppehållstillstånd för studier, samt för att motverka missbruk av uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning.

En integrering av system för att möjliggöra tvååriga uppehållstillstånd

Samverkansgruppen har gjort en överenskommelse för att tvååriga uppehållstillstånd ska beviljas för studier som pågår i två år (i dagsläget ges ett år i taget). Anledningen till att Migrationsverket gett ut uppehållstillstånd ett år i taget till studenterna uppges vara för att de ska kunna ta ansvar för att se till att det inte finns uppehållstillstånd på felaktig grund. Det har exempelvis förekommit att personer har avvikit från sina studier och i stället arbetat olagligt i Sverige. Ingen hade uppmärksammat Migrationsverket på att studenterna hade avvikit från sina studier.

Genom en integration mellan parternas system (Ladok⁹⁷ och Migrationsverkets handläggningssystem) kan Migrationsverket få information om studenterna fortfarande är i studier och på så sätt ta sitt ansvar för att det inte finns uppehållstillstånd på felaktig grund.

⁹⁴ [Utländska mastersstudenter och doktorander lämnar Sverige](#), Svenskt Näringsliv (2021)

⁹⁵ [Prioriterade åtgärder för att förkorta väntetider för uppehållstillstånd för studier](#), Migrationsverket (2023)

⁹⁶ [Prioriterade åtgärder för att motverka missbruk av uppehållstillstånd för studier](#), Migrationsverket (2023)

⁹⁷ LADOK, är ett IT-system för dokumentation av registrering och resultat vid högskolor och universitet i Sverige.

Genom den åtgärden kan uppehållstillstånd beviljas i två år. Mål är att detta startar vid antagningen till hösten 2024.

Insatser för skärpta språkkrav för att korta köerna för studenterna

Genom att lärosätena blivit uppmärksammande kring företeelsen att personer avviker från sina studier för att arbeta i stället har lärosätena sett över exempelvis sitt kursutbud. De har exempelvis undersökt vilka kurser dessa studenter väljer och om det finns ett fortsatt behov av att genomföra dessa kursen.

De har även sett över språkkraven och det finns exempel på universitet som kommer implementera skärpta krav på engelska från och med antagningen till våren 2024. Språkkravet är en viktig kvalitetsfråga för lärosätena och ett sätt att säkerställa att studenterna har nödvändiga förkunskaper för att kunna tillgodogöra sig studierna. Det har framkommit att flera lärosäten ser att studenter med viss bakgrund inte kan tillräcklig engelska för att tillgodogöra sig utbildningen. En sidoeffekt av att implementera detta är att det påverkar flödet i migrationsprocessen. Handläggningstiden blir förhoppningsvis kortare för de seriösa studenterna.

5 Slutsatser och reflektioner

I detta kapitel presenteras slutsatser såväl som våra reflektioner kring framtida åtgärder. Kapitlet innehåller följande sex slutsatser:

- Arbetskraftinvandring och inflödet av utländska studenter, doktorander och forskare är viktig för elektrifieringens kompetensförsörjning
- Det tar lång tid för många invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden, därför finns fortsatt behov av integrationsinsatser.
- Migrationsverkets nya arbetsmodell kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen.
- Fler förslag och uppdrag är på gång som kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen
- Förslaget om ytterligare höjt försörjningskrav kan missgynna kompetensförsörjningen av arbetskraft som inte är högkvalificerad
- Det finns kvarstående utmaningar kring länken mellan utbildning och arbete

5.1 Arbetskraftinvandring och inflödet av utländska studenter, doktorander och forskare är viktig för elektrifieringens kompetensförsörjning

Generellt har utbildningsnivån för gruppen utrikes födda ökat kraftigt sedan början av 2000-talet då 26 procent hade eftergymnasial utbildning. Denna andel har ökat stadigt sedan dess och var år 2022 över 41 procent. Av de utrikes födda har 2,2 procent en forskarutbildning jämfört med 1,1 procent för inrikes födda. Tittar vi specifikt på de som arbetar inom "försörjning av el, gas, värme och kyla" så har personer födda i Asien och Europa exklusive Norden ökat kraftigt de senaste åren.

År 2022 beviljades 1 479 arbetstillstånd för civilingenjörssyrken. Den högsta noteringen hittills. Under 2022 tog 4 280 personer civilingenjörsexamen vid svensk högskola⁹⁸. Detta innebär att det har funnits ett totalt inflöde till arbetsmarknaden på 5 984 personer med civilingenjörskompetens. Baserat på denna enkla överslagsräkning skulle alltså arbetskraftsinvandringen av civilingenjörskompetens stå för 28 procent av den totala nya civilingenjörskompetensen det året. Till de beviljade arbetstillstånden för civilingenjörssyrken tillkommer för 2022 ytterligare 1 700 beviljade arbetstillstånd för yrkesgruppen "tekniker och ingenjörer".

Ser vi till universiteten och högskolorna fanns det högsta antalet och andelen utländska doktorandnybörjare 2022 inom naturvetenskap och teknik. Inom dessa forskningsämnesområden motsvarar de utländska nybörjarna 63 respektive 59 procent av alla nybörjare. De utländska studenterna utgör alltså majoritet av de som doktorerar i Sverige inom dessa ämnesområden.

Vad gäller de internationellt rekryterade forskarna vid svenska lärosäten har mer än hälften inriktningar inom naturvetenskap och teknik under det senaste decenniet. Under 2022 uppgick det totala antalet internationellt rekryterade forskare till 4 999, varav 36 procent fokuserade på naturvetenskap och 17 procent på teknik.

⁹⁸ [Antal examina - yrkesexamina 2022, UKÄ](#)

Vi kan inte, baserat på den data vi har tillgång till, säga hur många som kommer att arbeta inom omställning och elektrifiering men kan ändå baserat på ovanstående hävda att arbetskraftinvandringen och inflödet av utländska studenter, doktorander och forskare sannolikt har stor betydelse för samhällets kompetensförsörjning av hög teknisk och naturvetenskaplig kompetens.

5.2 Det tar lång tid för många invandrare att etablera sig på arbetsmarknaden, därför finns fortsatt behov av integrationsinsatser

Invandrare spelar alltså en stor roll för omställningens kompetensförsörjning men för grupper av invandrare, särskilt flyktinginvandrare, tar det fortsatt lång tid att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Det finns således ett fortsatt stort behov av insatser för att snabba på denna process och ta vara på den potential som finns i denna grupp. För samhällets elektrifiering är grupper av invandrare med redan relevanta kompetenser särskilt intressant. Och det finns många insatser som specifikt riktar in sig mot denna grupp. Det finns en rad integrationsinsatser som på olika sätt ska stärka nyanländas och utrikes föddas väg in i energibranschen. Vi har identifierat insatser inom områdena praktik, uppdragsutbildningar, branschvalidering, insatser för språkutveckling och insatser för nätverk. Insatserna som har identifierats ligger väl i linje med de behov av insatser som lyfts som viktiga för en ökad etablering av utrikes födda på arbetsmarknaden.

Insatserna genomförs och finansieras av olika aktörer, exempelvis Arbetsförmedlingen, kommuner, universitet, branschorganisationer och ideella föreningar. Arbetsförmedlingen och Energiföretagen är involverade i hög utsträckning i de insatser som identifierats inom ramen för denna undersökning.

Insatsernas framgång är dock svåra att avgöra eftersom de ofta inte följs upp eller utvärderas. De insatser som har identifierats och som har följts upp visar på varierad framgång – alltifrån att 15 till 70 procent kommit i arbete eller studier efter en insats.

Det finns även utmaningar med att jämföra resultat av olika insatser eftersom gruppen utrikes födda är en heterogen grupp där exempelvis utbildningsnivå och språknivå kan variera. Det gör att utfallet av olika satsningar kan ha olika framgång vad gäller i vilken utsträckning deltagarna kommer i arbete.

Vi kan inte, baserat på den här studiens empiri, komma med rekommendationer kring vilka insatser som är viktiga att prioritera framåt. Däremot kan vi konstatera att insatserna fortsatt bör möta de generella utmaningar som finns kring utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. Eftersom gruppen utrikes födda är heterogen, behövs även insatser på olika nivåer, för att möta de olika behov som finns inom gruppen. Nyckeln till en lyckad integration förefaller vara språket.

Energibranschen kan förvänta sig vissa generella integrationsinsatser från andra aktörer i samhället (exempelvis kommuner, Arbetsförmedlingen). Däremot är det viktigt att man fortsatt bidrar i integrationsarbetet, vilket bidrar till företagens kompetensförsörjningsarbete, genom att exempelvis kvalitetssäkra och samverka i insatser som drivs av andra aktörer, tillhandahålla praktikplatser och bidra med språkanpassning som är specifik för branschen (vilket man i hög utsträckning gör idag).

Avslutningsvis bör nämnas att invandringen till Sverige har minskat kraftigt sedan 2015–2016.⁹⁹ Detta innebär att det finns färre invandrade individer (som inte kommer hit genom arbetstillstånd eller via studier) att tillgå som har relevant erfarenhet inom energibranschen och som skulle kunna vara aktuella för integrationsinsatser.

5.3 Migrationsverkets nya arbetsmodell kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen

Vi kan konstatera att det under det senaste året skett flera förändringar inom både lagstiftning och arbetssätt som påverkar arbetet med arbetstillstånd. Det handlar exempelvis om Migrationsverkets nya arbetsmodell för att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring som infördes den 29 januari 2024. I den nya modellen för hantering av arbetstillståndsärenden står högkvalificerad arbetskraft i fokus, exempelvis ingenjörer och tekniker inom elektroteknik, civilingenjörer, specialister, forskare, doktorander, systemförvaltare, säkerhetsinspektörer, drifttekniker med flera. Ansökningar från högkvalificerad arbetskraft som inte behöver kompletteras ska med det nya arbetssättet hanteras inom 30 dagar.

Tidigare har det funnits kritik för att processerna är långa för att få arbetstillstånd. Långa handläggningstider har inneburit utmaningar för företag att rekrytera nödvändig kompetens från länder utanför EU/EES. Under 2022 tog förstagsansökan i snitt 116 dagar, vilket är strax under fyra månader.

Eftersom arbetsprocesserna nyligen ändrats finns ingen information kring hur detta fallit ut i praktiken. Däremot bör Migrationsverkets nya arbetsmodell innebära att tiden för arbetstillstånd minskar kraftigt för den högkvalificerade arbetskraften, om man lyckas hålla målet om 30 dagar. Den nya arbetsmodellen borde således ha en positiv påverkan på den högkvalificerade arbetskraften inom energibranschen.

5.4 Fler förslag och uppdrag är på gång som kan gynna den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen till energibranschen

Det finns även flera nya förslag som kan få konsekvenser för den högkvalificerade arbetskraften. De förslag som presenterades i *Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. SOU 2024:15* har bland annat som målsättning att främja invandring av högkvalificerad arbetskraft.¹⁰⁰

Det finns flera förslag på åtgärder som kan påverka den högkvalificerade arbetskraften inom energibranschen. Det handlar exempelvis om förslag om en förlängd tillståndstid för EU-Blåkort, vilket skulle innebära att tillståndstiden går från högst två till fyra år samt att vårdnadshavare till nyfödda barn som är innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd ska få ansöka om uppehållstillstånd inifrån Sverige. Att vårdnadshavare till nyfödda barn som är innehavare av vissa EU-relaterade tillstånd ska få ansöka om uppehållstillstånd inifrån

⁹⁹ <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/invandring-till-sverige/#Timeline>

¹⁰⁰ Utredningen föreslår att ändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025.

Sverige innebär att bebisar inte längre skulle riskera att utvisas, vilket har väckt viss medial uppmärksamhet.¹⁰¹ Andra förslag på åtgärder är en utökad möjlighet att få ansöka om uppehållstillstånd för forskning och studier på forskarnivå inifrån Sverige.

De nya förslagen berör främst forskare, således även forskare inom energibranschen. Förslagen berör även de med EU-Blåkort, vilket vi i avsnitt 3.2.4 konstaterat att det är förhållandevis få individer.

Vilka konsekvenser förslagen får för kompetensförsörjningen inom energibranschen är inget vi har kunnat identifiera. Rimligtvis bör en förlängd tillståndstid för EU-blåkort påverka handläggningstiden för korten. Däremot har vi konstaterat att dessa används i en begränsad omfattning.

Förslagen bör dock underlätta för utländska forskare som befinner sig i Sverige, och därmed i förlängningen göra det mer attraktivt att forska i Sverige, eftersom man kan undvika att behöva lämna landet för att ansöka om uppehållstillstånd.

Utöver detta har Samverkansgruppen Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Migrationsverket arbetat för att ge bättre förutsättningar för rekrytering av internationell talang och spetskompetens som Sverige och lärosätena behöver. Aktörerna samarbetar exempelvis kring åtgärder för att förkorta väntetider för uppehållstillstånd för studier. Tidigare i rapporten har vi beskrivit att Migrationsverkets långa handläggningstider försvårat möjligheten för antagna studenter att kunna påbörja sin utbildning i tid, något som i förlängningen kan påverka Sveriges anseende som studiedestination.

Under hösten 2024 ska dock exempelvis tvååriga uppehållstillstånd beviljas för de som genomför studier som pågår i två år (i dagsläget ges ett år i taget). Detta genom att parterna integrerar sina system för att Migrationsverket ska kunna fånga upp att studenterna fortfarande är i studier och inte missbrukar uppehållstillstånden. Vi har tidigare i rapporten visat att förlängning av ansökningar har längre väntetider jämfört med när man söker för första gången. På så sätt bör åtgärden korta handläggningstiderna.

Samverkansgruppen förefaller således vara ett lovande sätt att arbeta för att hantera utmaningar som funnits i processen med uppehållstillstånd för studier.

Avslutningsvis har regeringen i februari 2024 gett ett uppdrag till elva myndigheter om stärkt samordning kopplat till Sveriges möjligheter att attrahera och behålla högkvalificerad internationell kompetens. Myndigheterna ska identifiera och adressera problem kopplade till att attrahera, etablera och behålla högkvalificerad internationell kompetens och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sveriges konkurrenskraft i Sverige samt att stärka samordningen av statliga myndigheters processer och arbete på detta område. Även detta uppdrag¹⁰² är något som kan gynna energibranschens behov av högkvalificerad arbetskraft.

¹⁰¹ Se exempelvis [Nyfödda forskarbarn riskerar utvisning, Paragraf \(2023\)](#)

¹⁰² [Myndighetsövergripande satsning för att attrahera och behålla internationell kompetens - Regeringen.se](#)

5.5 Förslaget om ytterligare höjt försörjningskrav kan missgynna kompetensförsörjningen av arbetskraft som inte är högkvalificerad

De förslag som presenterades i *Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. SOU 2024:15* har inte bara som målsättning att främja invandring av högkvalificerad arbetskraft. Målet är även att skärpa villkoren för övrig arbetskraftsinvandring.

Det finns således ett förslag på en högre lön för att beviljas arbetstillstånd, från dagens värde på 27 360 kronor i månaden (80 procent av medianlönen) till 34 200 kronor (100 procent av medianlönen).

Det försörjningskrav som infördes den 1 november 2023, vilket ligger på 27 360 kronor, påverkar i låg utsträckning yrken kopplat till energibranschen. De yrken som främst påverkas är yrken inom hotell- och restaurang och lokalvård. För yrken inom elektroteknik (Civilingenjörer, ingenjörer och tekniker) berörs endast ett fåtal personer.¹⁰³

Däremot bedöms det nya förslaget på 34 200 kronor (100 procent av medianlönen) påverka flera yrken inom energibranschen. I en rapport från Svenskt Näringsliv beskrivs att elva procent av arbetstillstånden 2023 låg inom spannet 80–100 procent av medianlönen, vilket är den grupp som skulle påverkas av de skärpta kraven. Men det skulle så klart stå företagen fritt att efter en eventuell skärpning erbjuda löner över en ny gräns.

43 procent av arbetstillstånden inom det spannet (80–100 procent av medianlönen) var för följande yrken som kan kopplas till energibranschen:

- yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande inom teknik
- yrken med krav på fördjupad högskolekompetens inom naturvetenskap och teknik (civilingenjörer med flera).
- byggnads- och anläggningsyrken
- IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare med fler
- process- och maskinoperatörer

De som forskar eller studerar inom områden kopplat till energibranschen bedöms inte påverkas, eftersom det finns ett förslag kring ett undantag från lönekravet för de som har ett uppehållstillstånd för bland annat forskning, studier eller praktik.

Vad förslaget på skärpt lönekrav får för konsekvenser för energibranschens kompetensförsörjning i förlängningen är svårt att svara på. I utredningen beskrivs att de yrken som påverkas, med lägre krav på kunskaper, bör kunna utföras av personer utanför arbetsmarknaden som bor i Sverige.

Om det nya förslaget går igenom blir alltså insatser för att få personer som bor i Sverige att arbeta inom dessa yrken inom energisektorn allt viktigare. Hur detta ska ske kan således bli en viktig fråga framåt.

¹⁰³ [Effekt på arbetskraftsinvandringen av en höjd inkomstgräns](#), Region Skåne (2024)

5.6 Det finns kvarstående utmaningar kring länken mellan utbildning och arbete

De utmaningar som funnits kring långa handläggningstider för uppehållstillstånd för studier och arbete är åtgärdade eller på väg att åtgärdas. Hur åtgärderna faller ut i praktiken vet vi dock ingenting om än.

Däremot finns det en kvarstående utmaning som vi lyft i denna rapport som vi ser påverkar kompetensförsörjningen till energibranschen och som bör hanteras framåt. Det handlar om att fler mastersstudenter vill stanna i Sverige än de som faktiskt gör det i praktiken. I en studie från Svenskt Näringsliv från 2021 uppges att tre av fyra utländska mastersstudenter vill stanna i Sverige efter examen, men att det i praktiken bara är tre av tio som stannar kvar.

Svenskt Näringsliv lyfter att en av anledningarna till att få studenter och doktorander stannar kvar i Sverige efter sina studier är **brist på kontakter i arbetslivet och utmaningar att få ett första arbete**. Det handlar exempelvis om en frånvaro av relationer med arbetsgivare, otillräckliga möjligheter till praktik och låg kännedom om svensk arbetsmarknad och rekryteringsprocesser. Detta gör att internationella studenter och doktorander kan ha svårt att hitta arbete trots sin höga utbildningsnivå och vilja att stanna i Sverige. Svenska lärosäten tar traditionellt relativt lite ansvar för att stödja studenter ut i arbetslivet, både vad gäller kontakter och karriärstart.¹⁰⁴

Här ser vi en potential för energibranschen att vara mer aktiv och att man i samverkan med lärosätena stöttar studenterna ut i arbetslivet för att inte gå minste om den kompetens som finns, och på så sätt förbättrar sin kompetensförsörjning.

¹⁰⁴ [Utländska mastersstudenter och doktorander lämnar Sverige](#), Svenskt Näringsliv (2021)